

G E S C H I E D E N I S

=====

van de

P A L E N S T E Y N S E P O L D E R

=====

aangevangen door W.F. van der Burch,
referendaris-chartermees-
ter van het Hoogheemraad-
schap van Rijnland;
overgenomen door G.J.A. Runsink, ge-
meentesecretaris van Bent-
huizen en Moerkapelle en
voorheen secretaris van
de Palensteynse Polder.

Bronnen: Archief van het Hoogheemraadschap van Rijnland;
het Ambachtsarchief van Zegwaard;
het archief van de Palensteynse Polder;

Litteratuur:

Het Hoogheemraadschap van Rijnland, door Mr S.J.
Fockema Andreae;
De strafwetgevende macht der waterschappen, door
D. van Houweninge;
Het dijk- en waterschapsrecht in Nederland, door
A.A. Beekman.

Inhoudsopgave:

Voorwoord

Zoetermeer en Zegwaard vroeger en thans

Het ambacht Zegwaard blz. 1

Octrooi en reglement van 1759 blz. 1

Reglement van 1763 en polderbeheer blz. 2

Strijd om bestuursmacht blz. 4

Bestuurlijke reorganisatie blz. 7

Verhouding der bestuursorganen blz. 8

De opheffing van het ambacht Zegwaard blz. 10

De molens van de Palensteinsche Polder en de bemaling blz. 15

Plannen tot geconcentreerde waterhuishouding blz. 18

Samenvoeging blz. 20

Vroegere bemaling blz. 22

Enkele landverhuringen en andere grepen blz. 23

Wegen, bruggen, wateren blz. 24

Vastlegging van de namen van hen, die de Palensteinsche Polder dienden, met vermelding van de perioden: blz. 28

Dijkgraven;

Heemraden;

Secretarissen en Penningmeesters;

Boden;

Opzieners molenwerken;

Wegwerkers.

Proces-Verbaal Kasoverdracht blz. 29

V o o r w o o r d

Ten tijde van het tweehonderdjarig bestaan van de polder, in de navolgende pagina's nader omschreven, kwam reeds de gedachte naar voren, om ter gelegenheid daarvan te trachten de geschiedenis van de polder vast te leggen.

De bestuurderen van de Palensteinsche Polder, Dijkgraaf en Heemraden, vonden hiertoe de heer W.F. van der Burch, chartermeester van het Hoogheemraadschap van Rijnland, gaarne bereid. Helaas kon hij het door hem aangevangen werk niet voltooien. Hij overleed op 13 augustus 1963.

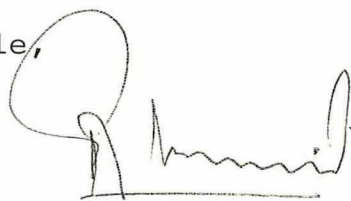
Het lag voor de hand, dat ondergetekende, toen hij eenmaal secretaris-penningmeester van de polder was geworden, dit werk van de heer Van der Burch niet onvoltooid zou laten liggen.

De Palensteinsche Polder is per 1 mei 1969 als zelfstandig lichaam opgeheven en opgegaan in de grote polder "De Noordplas".

Dank zij de inspanningen van de laatste "Dijkgraaf van Palenstein", de heer P.J. Visser, bleek het in de loop van 1972 toch nog mogelijk, het boekwerkje uit te geven.

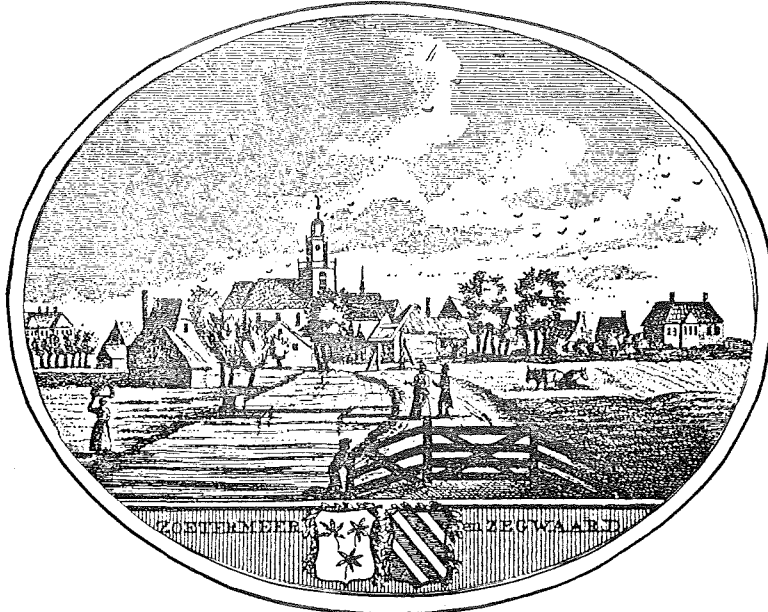
Het geeft ondergetekende voldoening, om dit werk op te dragen aan allen, die in het verleden met volle inzet hun beste krachten gaven aan een zaak, die allen zo na aan het hart lag.

Zoetermeer/Benthuizen-Moerkapelle,
mei 1969/december 1972.

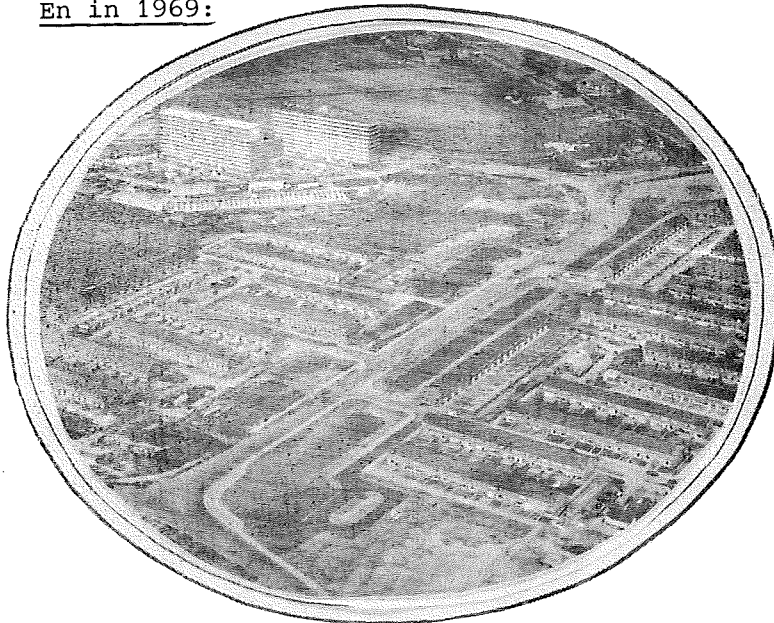
G.J.A. Runsink,
secretaris-penningmeester van de
voormalige Palensteinsche Polder,
gemeentesecretaris van Benthuizen
en Moerkapelle.

Zoetermeer en Zegwaard uit de tijd van Van Ollefen en Bakker:

Deez' beiden dorpen zijn weleer in vroeger Jaaren,
Door Spanjes krijgsvolk aangerand -
Men veende eertijds aldaar het land;
Nu teelt dit zelfde land weer Graan en Koorenaaren.

En in 1969:

Toen het plan-Rijens werd terzijgeschoven
en 's Lands Regering koos voor Zoetermeer,
verrees een stad met flatgebouwen
op 't uitgeveende wei- en bouwland van weleer.

(Runsink)

Het ambacht Zegwaard.

De gronden in en om het ambacht Zegwaard bestaan grotendeels uit uitgeveende en drooggemaakte plassen. Eeuwen achtereen is in deze veenstreek op grote schaal gegraven.

't Was als het ware een plassegebied! Geleidelijk aan zijn die veenplassen herschapen in vruchtbare landerijen.

Het ambacht bestond uit de volgende delen: de Binnenweg met Bovenweg, de Buitenweg en de Plas. Zoals in de meeste plaatsen in Holland was ook hier de ambachtsheerlijkheid in handen van een particulier als rentegevend eigendom.

Reeds bij het octrooi der Staten van Holland en West-Friesland van 30 juli 1700 werd vergunning verleend tot het bedijken en het droogmaken van de Binnenwegse polder; een gedeelte van de Klappolder, een gedeelte van de Buitenwegse polder en de Hoefpolder waren daarbij betrokken. De Klappolder en de Hoefpolder lagen binnen de grenzen van het Hoogheemraadschap van Schieland. Het deel van de polder onder het ambacht Zegwaard gelegen, de eigenlijke Binnenwegse polder, bleef tot de invoering van de reglementen voor de Hoogheemraadschappen van Schieland en Rijnland, respectievelijk in 1856/1857, tot Rijnland behoren. Van die tijd af kwam de gehele polder binnen de grenzen van Schieland te liggen.

Daar de drooggemaakte gronden in en buiten het ambacht productief land waren geworden, vond het ambachtsbestuur de tijd gekomen om ook de Buitenwegse polder met zijn vele plassen aan een verandering te onderwerpen. Het weinige heel land, dat er te vinden was, kwam bij stormweer nog onder water te staan, zodat door wegspoeling steeds meer land verdween. De landen verminderden hierdoor in waarde. Ook in de opbrengst van het visrecht was een achteruitgang te bespeuren. Een en ander betekende een verlies voor de kas van het ambachtsbestuur.

De Buitenwegse Polder, na de droogmaking geheten de PALENSTEINSCHE POLDER (naar het huis Palenstein hierin gelegen), ligt binnen de grens van Rijnland. Aan de zuidoost- en zuidwestzijde wordt de polder begrensd door Schieland.

Octrooi en reglement van 1759.

Het was op 9 juni 1759 dat de Staten van Holland en West-Friesland op verzoek van schout en ambachtsbewaarders van Zegwaard octrooi verleenden tot het bedijken en droogmaken van de Buitenwegse polder. Bij deze droogmakerij waren betrokken Joan Osy, ambachtsheer van Zegwaard, voor 2/3 deel, en schout en ambachtsbewaarders van Zegwaard voor 1/3 deel.

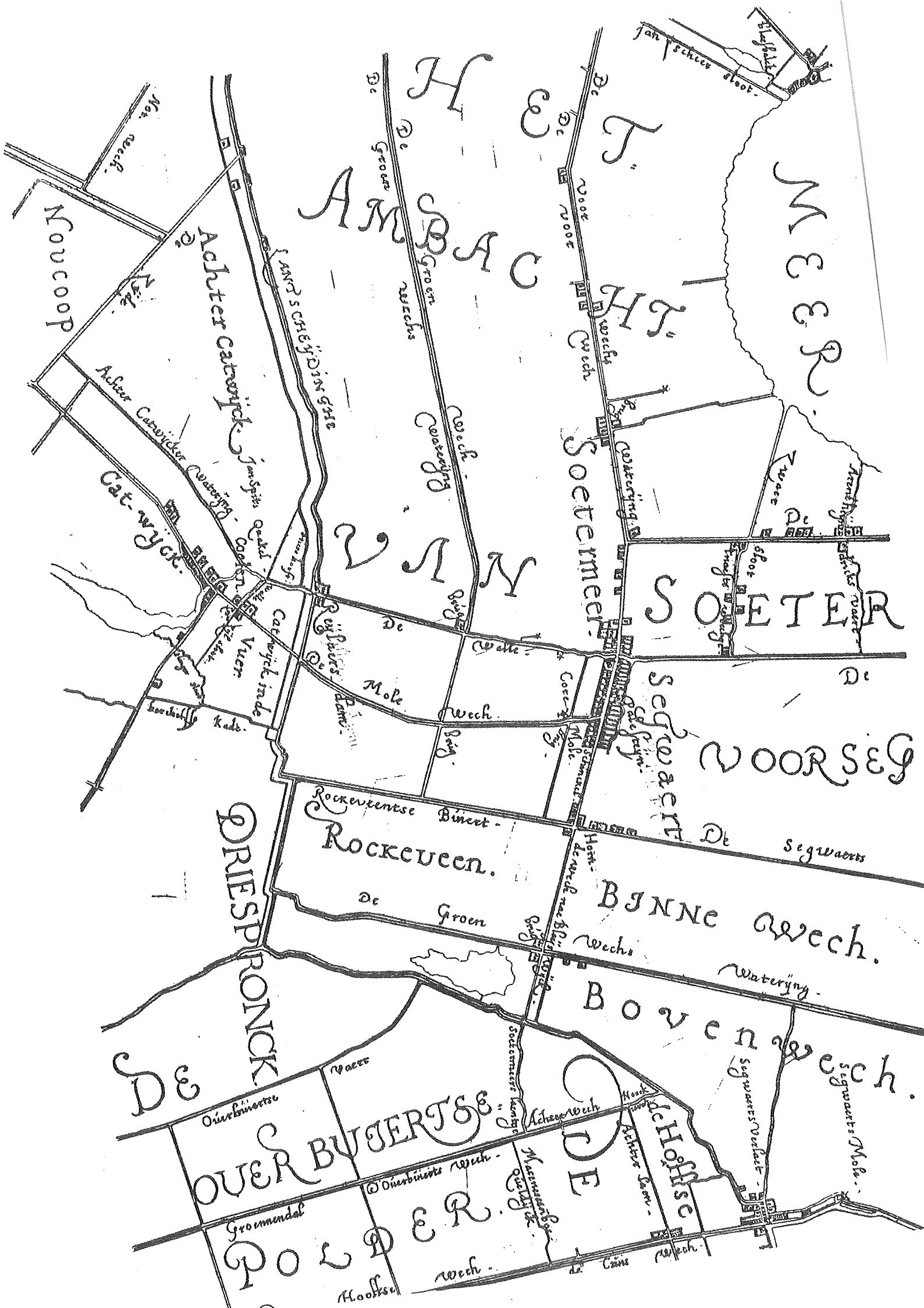
In het octrooi werd, ten behoeve van de domeinen, een recognitie bedongen van 5 schellingen van 2 groten Vlaams de schelling van iedere morgen, in te gaan zeven jaar na de droogmaking. Aan de ondernemers der droogmaking werd toegestaan de gronden, wateren, enz. van particulieren tot zich te nemen, en zij kregen de bevoegdheid tot het maken van keuren en verordeningen, mits deze niet in strijd kwamen met het droogmakingsreglement.

Tevens werd vergund de ruim 103 morgen verlaten gronden en wateren met daarop rustende waarborgpenningen, welke op 6 juni 1746 door het ambachtsbestuur aan de domeinen waren overgedragen, in volle eigendom te aanvaarden en in de droogmaking te betrekken. Hiermede kwam de jaarlijkse toezending van overzichten van de inkomsten en uitgaven aan het domeinbestuur te vervallen. Voorts werd voor een aantal jaren vrijdom van tienden, verpondingen en andere gemeenlandskosten gegeven.

De droogmakerij was eind 1762 voltooid, dat wil zeggen: binnen de gestelde termijn van vijf jaren.

Het is van belang eens kennis te nemen van de inhoud van het

MEER

AMBA

Soetermeer

SOETER

VOORSEG

Rockeveen

Bijne wech

Boven wech

De Priesspronck

Overbuertse

De Hoffsse

Pol der

Noucoop

Achter Catwijk

Achter Catwicker Watering

Cat-wyck

Catwylde inde Vuern

De Groen wech rechts

De Groen wech

De Mole wech

De Mole wech

De Segwaerts Mole

De Segwaerts

De Groen

De Wechs

De Watering

De Ouerbuertse

De Ouerbuertse wech

De Achter wech

De Hoek wech

De Segwaerts Verlaat

De Segwaerts Mole

De Groen dal

De Hoofse

De Cans wech

droogmakingsreglement, gevoegd bij het octrooi, dat betiteld wordt als het "perpetueel" reglement en uit zestien artikelen bestaat. Deze artikelen moesten dienen tot "richtsnoer voor de bedijkers en mede-participanten, en alle andere geïnteresseerden, wie het ook soude moogen zijn". De volgende punten zijn er in uitgedrukt:

1. De grootte des polders van ruim 600 morgen.
2. De omtrek en de plaats van de te leggen kade.
3. De afmetingen waaraan de ringkade en ringsloten moeten voldoen.
4. De Leidse Wallewatering kan gedeeltelijk tot ringsloot dienen.
5. Het overige deel van de ringsloot moet gemaakt en onderhouden worden op bepaalde afmetingen.
6. Voor de droogmaking en -houding van de polder zullen drie gewone achtkante schep-rad-watermolens gebruikt worden.
7. Afstaan door particulieren van de gronden en wateren binnen de droogmakerij tegen getaxeerde prijzen door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland.
8. De drooggemaakte gronden, alle behorende in eigendom aan de bedijkers, kunnen verpacht dan wel verkocht worden.
9. Veengronden blijven voor drie jaren ter beschikking van de oude eigenaren.
10. Voltooiing van de droogmakerij in vijf jaren.
11. Na verkrijging van het octrooi moet de voorgenomen droogmakerij in kaart worden gebracht.
12. Het polderbeheer wordt gevoerd door de schout en ambachtsbewaarders van Zegwaard, met assumptie van molenmeesters en kroosheemraden, die allen door de ambachtsheer worden geëligeerd.
13. Schouwinspecties worden gevoerd door de schout, ambachtsbewaarders, molenmeesters en kroosheemraden.
14. Verkregen rechten van dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, van de ambachtsheer, en van wie ook, moeten worden geëerbiedigd.
15. Vaststelling van de salarissen voor de regenten.
16. Het oppergezag van de droogmakerij berust bij dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland.

Wat het polderbeheer aangaat zij opgemerkt, dat het ambachtsbestuur evenals vóór de droogmakerij, in polderaangelegenheden het gezag bleef uitoefenen en er schouw dreef. Het droogmakingsreglement spreekt van het schouwen van de gehele ringdijk, de ringsloten, enz., hetgeen er tevens op wijst, dat dit betrekking heeft op verhoefslaging dier objecten.

Op 15 april 1763 werden na de verkaveling door de landmeter van Rijnland de conditiën en voorwaarden tot publieke veiling van de gronden vastgesteld door de ambachtsheer, schout en ambachtsbewaarders. Volgens de gemaakte kaart van de landmeter Klaas Vis was de polder bij meting groot 609 morgen 159 roeden, verdeeld in 27 kavels. Met bijvoeging van 11 morgen 314 roeden aan huiserven omvatte de polder een totale oppervlakte van 620 morgen 473 roeden.

Reglement van 1763 en polderbeheer.

Bij de verkoopsvoorwaarden waren gevoegd een nieuw "reglement op de beheering" en "keuren en ordonnantien op de dyken, kaden, boezems, togten, kavel-, heyn- berm- en ring-sloten om en in de Palensteynsche polder", gedateerd 15 april 1763.

Dit nieuwe reglement week op enkele punten af van het "perpetueel" droogmakingsreglement. Van nu af zou volgens het nieuwe reglement het polderbeheer komen te berusten bij een dijkgraaf, drie heemraden en twee molenmeesters. De schout, ambachtsbewaarders en kroos-

heemraden werden door deze regeling ontlast van bestuursbevoegdheid in de polder, hetgeen in strijd was met het twaalfde artikel van het droogmakingsreglement. Deze afwijking heeft geleid tot vele geschillen.

Vastgelegd werd, dat de ambachtsheer altoos dijkgraaf zou zijn, doch het recht had een vertegenwoordiger in zijn plaats aan te wijzen, mits deze ten minste twintig morgen land in eigendom bezat. Ook voor de heemraden gold deze vereiste, terwijl voor de molenmeesters kon worden volstaan met een grootte van tien morgen in eigendom of wel twintig morgen in pacht.

De aanstelling van heemraden en molenmeesters geschiedde door de ambachtsheer op aanbeveling van een dubbeltal. Er moest rekening mede gehouden worden, dat één der molenmeesters uit de ingelanden of gebruikers van het lage gedeelte en de andere uit het hoge gedeelte des polders kwam.

Mocht de ambachtsheer in de keuze van benoeming door omstandigheden nalatig blijven dan had het polderbestuur het recht tot aanwijzing over te gaan.

De leden van het bestuur legden, bij het aanvaarden hunner betrekking, in handen van de dijkgraaf of van dengene, die hem verving, de volgende eed af:

"Dat zweere ik heemraad/molenmeester van de Palensteynsche polder in Zegwaard, dat ik de Edele Groot Mogende Heeren Staaten van Holland en West-vriesland, myne Hooge, Wettige en Souvereine Overigheyt zal getrouw zijn; dat ik de polder zal voorstaan in alles dat regt en billijk is, het voordeel en verbetering van dien zoeken; en alle schaden (des doenlyk zynde) van dezelve afweeren; de respectieve keuren en ordonantien, reeds gemaakt of nog te maken, (zoo veel in my is) maintineren en exëcuteren; in het doen der schouwen opregtelyk handelen; ende voorts alles doen dat een goed en getrouw heemraad/molenmeester tot dienst, nuttigheyt en proffyt van de polder toestaat en behoord te doen".

Een soortgelijke eed werd afgelegd door de ambachtsheer als dijkgraaf of diens vertegenwoordiger, in handen van de voorzittende heemraad.

Zowel de heemraden als de molenmeesters werden voor de duur van twee jaren benoemd. Voor wat de drie heemraden betreft moesten in het ene jaar één en het andere jaar twee aftreden, van de molenmeesters moest jaarlijks één afgaan. Continuering was niet mogelijk. Na verloop van twee jaren kon het aftredend lid zich weer benoembaar stellen.

Van al die reglementaire bepalingen is helaas weinig of niets terechtgekomen, evenals van een publieke verkoop der drooggemaakte gronden, waarover gesproken werd. Zoals de lezing het doet voorkomen zat het ambachtsbestuur in geldelijke zorgen, mede als gevolg van de droogmakingskosten, welke door de ambachtsheer waren voorgeschoten.

De geboden sommen op de publieke veiling bleken ver beneden de droogmakingskosten te liggen, waardoor de verkoop werd opgehouden.

Wegens het gemis aan archiefbescheiden is niet precies na te gaan wat tussen de ambachtsheer en het ambachtsbestuur is afgesproken, maar hier doet zich het eigenaardige geval voor, dat bij schepenbrief van 15 december 1763 de gronden van het ambacht Zegwaard in eigendom kwamen aan Joan Osy, de ambachtsheer, die toen eigenaar was geworden van de gehele polder. Het zonderlinge van deze overdracht is, dat de schout en ambachtsbewaarders notabene afstand deden van al hun rechten, die zij in de polder bezaten, ten gerieve van de ambachtsheer, wat weder in strijd was met de reglementaire

voorschriften.

De ambachtsheer voelde zich totaliter heer en meester in de droogmakerij en dat heeft in sterke mate de homogeniteit in de bestuursorganen van het ambacht geschaad.

Strijd om bestuursmacht.

Nu de polder in handen van één eigenaar was gekomen, meende deze het polderbeheer naar eigen goeddunken te kunnen regelen, zonder daarmede rekening te houden met de bestaande bestuursorganen. Al spoedig ging de ambachtsheer over tot het aanstellen van drie kroosheemraden, uitsluitend voor de Palensteinsche polder. Dit was een voor de kroosheemraden van het ambacht niet te aanvaarden regeling. Zij vonden deze handelwijze "een ongerijmtheid van de eerste soort". Immers hadden zij toch met de schout de zorg voor de wateringen en wegen in het gehele ambacht!

Tegen de door de ambachtsheer aangebrachte wijzigingen in de samenstelling der bestuursorganen kwamen de kroosheemraden van het ambacht dan ook in verzet. Bij brief van 5 februari 1765 wendden zij zich tot Rijnland, waarin zij hun grieven kenbaar maakten. Met nadruk werd er op gewezen, dat de ambachtsheer behept was met een "imaginair souverainiteitje", dat wil zeggen: een ingebeeld recht van oppermacht.

De ambachtsheer trok zich van de boosheid van de kroosheemraden noch van de meerderheid der ingelanden iets aan, hoewel hij zich naar hen had behoren te schikken. Hij ging verder zijn plannen naar eigen inzicht regelen. Op merkwaardige wijze zagen weldra enige kroosheemraden van het ambacht, die nog een jaar zitting hadden, zich ontslagen. De opengekomen plaatsen werden waar mogelijk door zijn eigen pachters bezet. Evenzo ging hij er toe over de ambachtsbewaarders als molenmeesters aan te stellen, waardoor de bestuursorganen uit dezelfde personen werden gevormd. Het deerde hem niet, dat hij ook hiermede in strijd handelde met het nieuwe reglement. Zo liet de ambachtsheer polder en ambacht beheren door personen, die van hem afhankelijk waren. Het doel is duidelijk. Zijn machtsbetoon werd dientengevolge groter. Zolang de ambachtsheer de ambten liet bezetten door personen, die hem blindelings volgden, was er geen mogelijkheid voor een goede samenwerking. De consequentie van deze totalitaire houding was een langdurige strijd tussen het ambachts- en het polderbestuur.

Om de weerstand te breken meenden de ambachtsbewaarders - het schoutambt was volgens hun zeggen vacant - niet beter te kunnen doen dan zich met een verzoek te wenden tot de Staten van Holland om het recht van schouwen, in afwijking van het octrooi tot droogmaking, alleen toe te kennen aan de ambachtsheer en zijn erfgenamen, een en ander echter onder het oppergezag van dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland. Dit verzoek werd bij dispositie van 30 oktober 1765 van de hand gewezen.

Andermaal mislukte een nieuwe poging van de ambachtsbewaarders in 1774, toen zij door de ambachtsheer hiertoe aangespoord zich weder met een gelijkluidend verzoek tot de Staten richtten om de bevoegdheden van de kroosheemraden van het ambacht, voorzover het de Palensteinsche polder betrof, ongedaan te maken. Na ingewonnen adviezen van het college van kroosheemraden en van dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland werd ook dit verzoek afgeslagen.

Verkoop van de polder.

In hetzelfde jaar, 1774, gingen de gezamenlijke erfgenamen van Joan Osy er toe over de gehele polder in kavels te verdelen en deze in het openbaar ten overstaan van schout en schepenen te verkopen. Eindelijk zou de polder in handen van verschillende eigenaren komen. De verkoopconditiën bestonden uit 52 artikelen. Enkele bepaaldelijk omschreven verplichte uitkeringen namen de verkopers

op zich, zoals hieronder blijkt.

Artikel 4 onder andere bepaalt, dat aan de polder vrijdom van novale tienden wordt verleend tegen een jaarlijkse betaling ener recognitie van vijf stuivers voor iedere morgen land, ten kantore van de domeinen.

Novale tienden zijn tienden, welke geheven werden van nieuw in cultuur gebrachte gronden. In het jaar 1880 is deze recognitie komen te vervallen.

Artikel 5 schrijft onder meer voor, dat de kopers moeten contribueren in het onderhouden van de Elleboogse- en Stompwijkse verlaten.

Beide verlaten dateren reeds uit de 17e eeuw. Het Elleboogse verlaat werd gemaakt kort nadat in 1615 het Zoetermeerse meer was drooggemaakt en de landen ten westen, zuiden en oosten daarvan werden verenigd tot een gemeenschappelijke bepoldering. Deze bepoldering werd ondernomen door de drie ambachten Zegwaard, Zoetermeer, Stompwijk en Wilsveen gezamenlijk, en verdween geleidelijk door het ontstaan van droogmakerijen in die ambachten. Het ontstaan van droogmakerijen had mede ten gevolge, dat tussen de droogmakerijen vaarten gespaard bleven, welke van de boezem zijn afgesloten door verlaten ten dienste van de scheepvaart en lozing van het overtollige water. Het beheer van deze werken berustte dus van ouds bij de genoemde ambachten. Ten behoeve van de scheepvaart werd het Elleboogse verlaat in 1778 verbreed.

Het Stompwijkse verlaat kwam in 1637 bij de Starrevaart tot stand en als gevolg van de droogmaking van de Driemanspolder bij vergunning van hoogheemraden van Rijnland van 5 november 1672 verplaatst naar het westelijk uiteinde der nieuw gegraven molenvaart om daarna, in 1802, te komen op de tegenwoordige plaats. De over dit verlaat gelegen valbrug werd bij deze gelegenheid vervangen door een vaste brug en wel zo, dat de brug een zekere hoogte had om de scheepvaart niet te belemmeren.

Van de door genoemde verlaten beschermden wateren, te weten het binnenwater 1) van Zoetermeer en Zegwaard, werd in vroeger tijd door de scheepvaart een druk gebruik gemaakt.

Het drukke scheepvaartverkeer veroorzaakte telkenmale schade aan de verlaten, waardoor de onderhoudskosten stegen. In het begin van 1780 verzochten schouten, ambachtsbewaarders en molenmeesters van Zegwaard, Zoetermeer en Stompwijk aan hoogheemraden van Rijnland goedkeuring op een condept-reglement voor het doorvaren der twee verlaten met daaraan verbonden heffing van schutgelden. Hoogheemraden weigerden hieraan hun goedkeuring te geven en stelden op 19 februari 1780 zelfstandig een keur op de doorvaart der sluizen vast. Het heffen van schutgelden werd door Rijnland niet overgenomen.

In samenhang met de opheffing der ambachten in 1870 is het waterschap de Elleboogse en Stompwijkse verlaten opgericht. Het gold hier dus een restant ambachtswerk, dat noch aan Rijnland, noch aan de gemeenten, noch aan de polders kon worden opgedragen.

Bij besluit der Staten van de provincie Zuidholland van 23 november 1869 no VII, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 28 december 1869 no 10, werd vastgesteld een reglement op het beheer en bestuur van de Elleboogse en Stompwijkse verlaten, en de door beide verlaten beschermden vaarten met de kunstwerken tot afvoer van water.

1) Onder "binnenwater" wordt hier verstaan het water, dat lager ligt dan het buitenwater, maar hoger dan het water van de aangrenzende polders.

Het genoemde waterschap, dat niet is aan te merken als een polder, is dan ook voornamelijk opgericht ter behartiging van de belangen van de scheepvaart en de zorg voor het Zoetermeerse dorpswater en de daarmee in verband staande waterstaatswerkjes.

In de laatste jaren is deze taak geleidelijk in omvang verminderd, doordat de instandhouding van de vaargelegenheid in verschillende vaarten aan de inrichting van het waterschap werd onttrokken.

De samenstelling van het Verlatenbestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de Zoetermeerse of Nieuw Drooggemaakte polder, de Drooggemaakte Grote polder en de Palensteinsche polder. Over deze drie polders worden de kosten omgeslagen. Krachtens een oude regeling betaalt de Driemanspolder slechts een kleine jaarlijkse bijdrage van f5,-.

Reeds een aantal jaren is er het voornemen tot opheffing van genoemd waterschap. Hoewel het stadium van verwezenlijking nog niet is bereikt - wij schrijven 1963 - werden door Pijnland in 1961 alreeds kosten gemaakt voor het amoveren van het Elleboogse verlaat en voor het maken van een dam met duiker en schuif en van een betonnen keermuur met schuif in het Stompwijkse verlaat.

Artikel 8 vermeldt, dat de polder jaarlijks zal moeten betalen aan oude salarissen van de regenten van het ambacht een bedrag van f644.17.4

Voor het eerst wordt deze post gebracht in rekening van molenen sluisgelden over het jaar 1773, gespecificeerd als volgt:

"Komt den schout van Zegwaart, wegens zijn tractement uyt dit Mole of sluysgelt.....f	65.-
Twee ambagtsbewaarders, yder f 12.10..f	25.-
Twee molenmeesteren, yder f 5.-....."	10.-
Vijf croosheemraden mede yder f 5.-...."	25.-
den secretaris zijn tractement....."	60.-
Alles volgens articul 15 van den octroye in dato 9 juny 1759 tot het droogmaken dezer polder verleend; en daer en boven nog de oude tractementen uyt de voorsz. rekening van 't molen- of sluysgelt genoten, namentlijk voor	
den schout....."	65.-
den secretaris....."	103.-
den bode....."	22.-
	<hr/>
makende samen...f	375.2.-
Nog voor het ambagt van Zegwaart een somma van....."	269.15.4
	<hr/>

Tot surplus der somma van f 644.17.4

welke de Palensteynse polder jaarlijks moet dragen in de salarissen der regenten van 't ambagt volgens de coopconditien waerop dezelve anno 1763 is geveyld en verkogt, en dit alles voor 't jaar 1773".

Enkele van bovenvermelde posten werden ook in de polderrekening over 1774 als uitgaaf verantwoord. Daar jaarlijks de polder- en ambachtsrekeningen bij Rijnland ter verkrijging van consent van omslag moesten worden ingeleverd, kwamen deze foutieve boekingen aan het licht. Om dubbele boekingen te voorkomen en als herinnering aan de ingelanden, dat zij deze vaste post jaarlijks hadden te betalen, bepaalde Rijnland dat in den vervolge in de polderrekening de volgende omschrijving moest voorkomen:

"De Palensteynsche polder moet conform de voor-

waarden van verkoop, derzelve polder van dato 15 april 1763, volgens welke de landen in gem. polder zijn verkocht en getransporteert, onder benaaminge van oude salarissen der regenten van het ambagt jaarlijks betalen eene som van f 644.17.4, welke somme in de rekening werd verantwoord, 't welk alhier ter voldoening aan de apostille van de weled. heeren Hooge heemraden van Phijnland, op de rekening van den jare 1774 gegeven, werd gebragt en dient voor.....memorie".

Voor het laatst komt de memorie-post in de rekening van 1843 voor. De poldermeesters weigerden nog langer hiervan melding te maken. Zij vonden, dat het ambacht geen reden van bestaan meer had, en deze uitgaaf als overbodig moest worden aangemerkt.

Deze opvatting was aanleiding tot een nieuwe strijd met het ambachtsbestuur, lang en heftig, waarover aanstonds meer.

Artikel 12 toont aan, dat de polder jaarlijks aan de verkoper of zijn erfgenamen zal uitkeren een bedrag van f 913.50 "voor of in plaatse van zyn weledele recht van tienden, wegen en vissery in deze polder, volgens het gemaakte contract in dato 27 augustus 1759 voor den notaris Willem Boon, en zekere getuigen te Rotterdam gepasseert".

Deze betaling komt tot het laatst in de rekening van de polder voor. Pogingen, om tot afkoop hiervan te geraken, leden laatste-lijk in 1969 schipbreuk, doordat dit financiëel een niet in het belang van de polder zijnde transactie zou zijn geweest.

Bestuurlijke reorganisatie.

De verkoop van de polder leidde er toe, dat de ambachtsheer afstand deed van zijn rechten in de polder, met andere woorden: van zijn alleenheerschappij, waarover zoveel te doen is geweest. Het beheer en bestuur werden in handen gelegd van kroosheemraden en molenmeesters. Nu brak er voor de kroosheemraden een periode aan, waarin zij de hun opgelegde taak naar behoren konden verrichten. In 1809 zouden zij echter vrijwillig afstand doen van hun reglementaire bevoegdheid in de polder, want in dat jaar richtten de kroosheemraden en molenmeesters het verzoek tot Rijnland om goedkeuring op een nieuwe reglementering voor de polder, welke in overeenstemming was gebracht met de toenmalige gang van zaken. Deze toestand vloeide voort uit het besluit van de provisionele representanten van het Volk van Holland van 6 maart 1795, waarbij in beginsel was uitgesproken de scheiding van dorps- en waterschapsbestuur. Dit besluit had tevens bepaald, dat voor die colleges, waaraan het opzicht over dijken en waterwerken was toevertrouwd, de wijze van verkiezing nader zou worden geregeld. Een en ander geschiedde bij besluit van 7 oktober daaraanvolgende, waarin vastgelegd werd, dat de colleges voor waterschapszaken zouden blijven bestaan, doch hun leden door verkiezing zouden worden aangewezen door de ingelanden.

Van 1796 af, nadat de municipaliteit van Zegwaard zich aan het polderbeheer had onttrokken, waren de gezamenlijke ingelanden verplicht geweest in dit beheer te voorzien. Zij verkozen vier ingelanden als molenmeesters, benevens een ingeland als penningmeester. Daar deze samenstelling van het bestuur de polder ten goede is gekomen, wensten de molenmeesters deze toestand, hoewel wetende dat hiermede in strijd werd gehandeld met het droogmakingsoc-trooi, te bestendigen. Met terzijdestelling van de ambachtsbewaarders werd door het polderbestuur op 22 maart 1809 aan Rijnland

Eén van de geschreven pagina's uit 1809,
toen de ganzeveer nog een onmisbaar hulp-
middel in de administratie was.
Het was gedateerd "den 5den Van Zomermaand
1809".

Spaas
Bijlage

Abroo Krooskeemrader en
Molenmeesteren van den Pelensteinschen
Polder gelegen onder den Ambachte van
Legwaert, als Bestuurders van dezelven
Polder, de Weltsche Heeren Hoog-Heemraaden
van Rijland bij Requeste hebben te kennen
gegeven.

Dat na dat de Municipaliteit van Leg-
waert voort in des. Scree 3296, sich
van de Beheeringe over den gemelden
Polder had onttrokken, de Ingelanden van
pligt waren gemaect in het Bestuur van
dezelven Polder te voortzetten. - dat dien
ten gevolge, Sedert evengem. Scree, de
Beheeringe van voorn. Polder was gevein-
gens gerionden door Vijf Ingelanden als
Krooskeemrader en Molenmeester, en een

goedkeuring verzocht om het polderbeheer op te dragen aan personen "die met den welvaard des polders direct zijn geïnteresseerd". Op 5 juli daaraanvolgende verleenden dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland hun goedkeuring aan het polderreglement.

Hoewel de kroosheemraden nu vrijwillig afstand deden van bestuursbevoegdheid in de polder, behielden zij toch het recht van schouwen over de watering en wegen buiten de polder in het ambacht gelegen, tengevolge van de keuren van het hoogheemraadschap van Rijnland.

Blijkens het reglement van 1809 bestond het polderbestuur uit de schout van Zegwaard als voorzitter en vier ingelanden als poldermeesters, benevens één ingeland als penningmeester. Met uitzondering van de schout werden de overige bestuursleden benoemd door de stemgerechtigde ingelanden. Het stemrecht kon bij procuratie worden uitgeoefend. Bloedverwantschap mocht niet bestaan tot in de tweede graad tussen de poldermeesters onderling en de penningmeester. In de vergadering was het stemrecht niet aan de penningmeester toegekend.

Jaarlijks werden er uit de poldermeesters bij meerderheid van stemmen twee aangewezen, die met de schout het dagelijks toezicht zouden uitoefenen over alle werken, de waterstaat des polders betreffende, terwijl de overige twee poldermeesters met de schout het dagelijks toezicht zouden hebben over de molens, molenaars, en verder over alles wat hiertoe behoorde. Zaken van veel importantie moesten in het voltallige polderbestuur komen.

Verhouding der bestuursorganen.

Sinds de ingelanden niet meer bereid waren aan het volgens hen overbodige ambachtsbestuur, - dat alleen nog maar bestond om uit de binnenlandse kosten zijn tractementen te vinden - de hoge bestuurskosten uit te keren, ontbrondde er een langdurige, heftige strijd.

Door de stichting van een afzonderlijk polderbestuur waren de bemoeiingen van het ambachtsbestuur niet meer van veel betekenis. De werkzaamheden bepaalden zich nog maar tot het beheren van enige werken; het drijven van schouw over wateren en wegen, en het innen van het morgengeld van Rijnland, terwijl de kosten van onderhoud der werken werden omgeslagen over de landen in het ambacht gelegen. In de praktijk liet een en ander echter veel te wensen over.

Zoals hiervoren is vermeld, waren de poldermeesters niet meer bereid de memorie-post over de oude salarissen in de begroting op te nemen. De schout weigerde door deze omissie de polderrekening over 1843 van zijn handtekening te voorzien. Een poging van de poldermeesters om op de jaarstukken toch de goedkeuring van Rijnland te verkrijgen, mislukte.

Bij brief van hoogheemraden van Rijnland van 19 oktober 1844 werd aan de poldermeesters te kennen gegeven, dat aan hun verlangen niet kon worden voldaan, en dat zij er onverwijld toe moesten overgaan de bedoelde post in de begroting te memoreren. Dit was oorzaak, dat de inzending der stukken achterwege bleef en het polderbestuur zonder toestemming overging tot inning der omslagen bij de ingelanden.

Aangezien bleek, dat er meerdere besturen waren, die als gevolg van verdaging of anderszins niet op tijd hun jaarlijkse rekening inzonden, en teneinde meer kracht bij te zetten om een stipte naleving te bevorderen, vaardigden dijkgraaf en hoogheemraden op 27 december 1844 een amptelijke keur uit, waarin bepaald werd, dat wanneer de ambachts- en polderrekeningen, welke ter rectificatie aan de rendanten werden teruggezonden, niet binnen veertien dagen na aanschrijving waren binnengekomen, de nalatige besturen een boete

van f 25.- zouden verbeuren voor elke veertien dagen vertraging. Toen Rijnland deze strafmaatregel op de Palensteinse polder wilde toepassen leidde dit tot een reeks van processen.

In de loop der tijden waren er intussen door de nieuwe begrippen in ons staatsbestel in Rijnlands gezag veranderingen ontstaan. Vele verwarringen ontstonden voornamelijk op strafwetgevend gebied.

De vraag deed zich voor of de waterschapsbesturen tot het uitoefenen van strafwetgevend gezag nog wel bevoegd waren, daar een zodanige sanctie aan de strafverordeningen der waterschappen niet bij de wet was toegekend. Ook de Hoge Raad was deze mening toegedaan. Bij arrest van 21 april 1846 inzake het bestuur van Rijnland tegen de Palensteinse polder weigerde de Hoge Raad aan de ampliatie-keur van 27 december 1844 rechtskracht toe te kennen. Later zou blijken, dat de Rijkswetgever aan de waterschappen de bevoegdheid tot het maken der keuren met strafbepalingen opnieuw zou toekennen. Dit geschiedde eerst bij wet van 12 juli 1855 Stbl. no 102.

Door de uitslag van dit proces voelde het polderbestuur zich gesterkt en het ambachtsbestuur zich gekrenkt. De verschuldigde tractementen, emolumenten, enz. werden door het polderbestuur dan ook niet betaald. Het gevolg hiervan was een verwaarlozing van het ambachtsbeheer. Het punt dier beheerskosten is tot de opheffing van het ambacht het struikelblok geweest en de oorzaak, dat zoveel verwarring onder Zegwaard is ontstaan.

Op verscheidene klachten over verwaarlozing der ambachtswerken werd ten laatste door het ambachtsbestuur niet meer gereageerd. Uit hoofde hunner hoge leeftijd waren de ambachtsbewaarders ongeschikt om in deze verwarde toestand het ambacht naar behoren te besturen, terwijl van de schout geen medewerking was te krijgen zolang de oude tractementen niet waren uitgekeerd. De achterstand in de betaling dier tractementen bedroeg in het jaar 1852 een bedrag van f 8588.60.

Bij Koninklijk besluit van 28 december 1851 no 67 - sedert 1847 bezat de ambachtshoofd het recht van aanstelling niet meer - werden op hun verzoek aan twee ambachtsbewaarders eervol ontslag verleend, onder voorwaarde, dat zij in functie moesten blijven tot dat door de keuze van ingelanden in hun vervanging zou zijn voorzien. Ook het schout-ambt was vacant, want in een brief van Gedeputeerde Staten van 14 januari 1852 wordt mededeling gedaan, dat de nieuwe burgemeester van Zegwaard, tengevolge van moeilijkheden in het ambacht, de functie van schout niet wilde aanvaarden.

In de vergadering van ingelanden van het ambacht van 25 mei 1852 werd een nieuw bestuur benoemd, dat op 19 augustus daaraanvolgende in functie trad. De voormalige schout, die tevens secretaris was, weigerde het archief aan het nieuwe bestuur over te dragen. Eerst wanneer de betaling van de verschuldigde tractementen gegarandeerd werd, was hij bereid tot afgifte. Het heeft enige jaren moeten duren alvorens het nieuwe bestuur kennis kon nemen van de in het archief berustende retroacta.

Zonder de archiefbescheiden was het nieuwe ambachtsbestuur niet in staat om behoorlijk het beheer over het ambacht te voeren. In vele jaren was er geen rekening opgemaakt. De wegen, bruggen en verlaten verkeerden in een deplorabele toestand. De inning van het Rijnlands bundergeld, de binnenlandse kosten, dijk- en sluisgelden over het ambacht had over de laatste tien jaren slechts voor een gedeelte plaats gevonden. Ook het bedrag der renten van waarborgpenningen, dat jaarlijks door Rijnland ten behoeve van de polder aan het ambacht werd uitgekeerd, was niet ontvangen. Dit laatste is wel te verklaren. Bij niet-betalen van omslag en gebreke van andere verhaalsmogelijkheid wordt door Rijnland teruggevallen op

de waarborgrente. Deze rente was ruimschoots voldoende om daaruit het verschuldigde bundergeld te voldoen.

Om orde op zaken te stellen ging het ambachtsbestuur er toe over door aanplakking aan het Raadhuis alle ingelanden van het ambacht op te roepen om aldaar te compareren. Op de in maart 1854 aangekondigde vergadering verscheen geen der ingelanden. Uit het mislukken dezer vergadering werd de conclusie getrokken, dat het ambacht als opgeheven moest worden beschouwd, en voor het bestuur bleef er niets anders over dan het bijltje er bij neer te leggen. Zonder vertrouwen is het ten enenmale onmogelijk met vrucht te kunnen werken!

Toen uit het rapport van de leden der afdeling Waterstaat en Wegen bleek, dat de ambachtswerken in een onbeheerde toestand verkeerden, ontving Rijnland op 30 oktober 1855 GS no 19 een uitnodiging van Gedeputeerde Staten tot het verstrekken van een voordracht of aanwijzing van drie geschikte ingelanden van het ambacht, die genegen zouden zijn in het ambachtsbestuur zitting te nemen. Rijnland wendde zich toen hiervoor tot de burgemeester van Zegwaard, die in nauwer contact met de ingezetenen stond. Deze, die zelf niets voelde voor het schoutambt, gaf bij brief van 3 januari 1856 te kennen, dat de ingelanden over het geheel genomen weinig genegenheid toonden om zich de behartiging der ambachtsaangelegenheden aan te trekken.

Uiteindelijk is het tóch gelukt een bestuur te formeren. Maar evenals de voorgaande besturen was ook dit bestuur voor de praktijk van weinig betekenis. Nu des te meer, daar door de gewijzigde staatsinrichting de ambachten grotendeels in een staat van verval geraakten.

Ingevolge het nieuwe reglement van Rijnland van 1857 werd een deel van het ambacht van Zegwaard, dat al eeuwen op Schieland uitwaterde, aan Rijnland onttrokken. De grenzen van de polder waren nu ook de grenzen van het ambacht geworden. Voor de Palensteinsche polder was dit weer een gelegenheid aan Gedeputeerde Staten liquidatie van het ambacht te vragen. Met het oog op de overdracht der ambachtswerken vonden Gedeputeerde Staten het wenselijk met de opheffing te wachten totdat een algehele afschaffing der ambachtbesturen tot stand zou komen, hetgeen in 1870 geschiedde.

De opheffing van het ambacht Zegwaard.

"Het Ambacht Zegwaard bestaat uit eene Ingeland, zijnde een gedeelte van de Palensteinsche Polder, alle lasten van het Ambacht worden jaarlijksch volgens Ambachtsrekening in de rekening van de Palensteinsche Polder in de post binnenlandsche kosten verantwoord, waarom wij ondergeteekende Ingelanden van de Palensteinsche Polder bij de opheffing van dit Ambacht onze bezwaren aan Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland te kennen geven.

bij de Staat van de aan Rijnland overgaande Ambachtswerken van den 17 September 1867 bedoeld in artikel 2 van het Extract uit het verbaal van het verhandelde bij Heeren Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland B no. 5639 (1 Afd.) G.S. no.19 gearresteerd den 22 October 1867 wordt Zegwaard aangewezen. Volgens de Staat bij het Conceptbesluit van den 17 September 1867 Als Zegwaard 1 de Molensloot/gedeeltelijk
2 de Zwietersluis voor 1/3
3 drie Ambachtskade onder Soetermeer (gedeeltelijk)
4 Valbrug en hoofdeling tusschen het Dorp Soetermeer en de Voorweg voor 1/3
5 Kwakel en lage plank op de Delftsche Wallen voor 1/3

6 Oplosplaats voor de Scheepvaart te Wilsveen voor 1/2

hiervoor staat in artikel 3 van het Ontwerpbesluit uitgetrokken voor 100 cents gedurende 29 Jaren te contribueeren.

deze werken hebben gedurende de laatste 10 Jaren geen uitgave vereist, om tot de evengenoemde contributie te komen, en achtte wij te bezwaarend om te mogen aannemen.

No. 1, 2 en 6 van genoemde werken komen in de Ambachtsrekening van meer dan 20 Jaren niet meer voor.

In de Conceptverordening tot opheffing van de Ambachten aldus vastgesteld door de Vereenigde Vergadering van Rijnland bij besluit van den 3 Mei 1862 no 3 staat Zegwaart in artikel 3 uitgetrokken voor 100 Cents gedurende 6 Jaren en hierbij werd de overgang genoemd van het Elleboogsche Verlaat onder Zegwaart en het Stompwijksche Verlaat onder Stompwijk waaraan werd bijgedragen in het onderhoud

door het Ambacht Zegwaart voor 354bunder: 82 R: 60 El
 door het Ambacht Soetermeer voor 512bunder: 15 P: 39 El
 en door de grootte drooggemaakte polder van Stompwijk en Wilsveen voor 397bunder: 11 R: 98 El

deze 2 Verlate werden bij de Staat van den 17 September 1867 niet genoemd.

Ook wordt in het genoemde besluit niet aangewezen aan wien de volgende werken overgaan, als het onderhoud der vaste brug tusschen de gemeente Zegwaart en Soetermeer benevens de Dorpskeystraat in Zegwaart. Deze beide werken worden door ons voor 1/3 onderhouden. Ook wordt niet genoemd aan de 3 Manspolder te Soetermeer, waaraan jaarlijksch door dit Ambacht wordt uitbetaald f8- voor eene doorvaart in de publieke Starrevaartse Watering te Wilsveen.

Redenen waarom wij ondergeteekenden vermeenen dat bij de afneming van alle de genoemde werken het besluit van Rijnland van de 3 Mei 1862 No 3 waarin Zegwaart staat uitgetrokken voor 100 Cents gedurende 6 Jaren te contribuëren als het aannemelijkste door ons worde aanbevolen.

Zegwaart, 27 November 1867.

J. Droogh	Van Vrijberghe de Coningh
J. Overvliet	Namens Jonkh. Jantzoon van Erff-
S. van Graauwenhaan	renten en Babyloniënbroek
D. Groen	J.J. van Sittert
	Mevrouw P.M. Thiel van Graauwen-
	haan

Tiel

Majoor B.J. Uijterlinde "

In de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van 26 augustus 1868 wordt de vraag behandeld, "of de Palensteinsche Polder de Ambachtswerken zooals zij tot nu toe aan de Palensteinsche Polder zijn gedragen, overneemt; dan is er geen Ambachtsbestuur nodig en wordt door Provinciale Staten opgeheven."

Besloten is "niet te kunnen beslissen. De ingelanden verlangen, dat er schriftelijk worde overgelegd het verdrag van ieder soort, waartoe zij gehouden zijn om de zoogenaamde Ambachtswerken te onderhouden, geen Ambacht erkennende."

In de volgende ingelandenvergadering (10 november 1868) wordt de aanschrijving van Rijnland voorgelezen van 26 oktober 1868, inhoudende; of de polder in het onderhoud van de Ambachtswerken verder zal voorzien en een daartoe strekkend besluit der vergadering aan hun Ed. ter opzending aan Gedeputeerde Staten zal doen toeko-

men.

Het is de vergadering niet duidelijk genoeg - en verlangende dat Rijnland de werken opgaf die hun Ed. voorstellen om het onderhoud door de polder verder in te voorzien. Aan de secretaris wordt opgedragen een Conferentie met Rijnland te hebben om opheldering over de genoemde aanschrijving in te winnen.

In de ingelandenvergadering van 1 februari 1870 worden de Provinciale Bladen van Zuid-Holland no 2 en 3, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 23 december 1869 no 10 en 28 december 1869 no 13, voorgelezen. Zij hebben betrekking op de opheffing van het Ambacht Zegwaart met ingang van 1 januari 1870 en op een nieuw bestuur en reglement van het Elleboogsche en Stompwijksche Verlaat. Advocaat Winters te 's-Gravenhage zal worden ingeschakeld om advies in te winnen hoe te handelen, want de ingelanden vinden bezwaren in het Reglement voor de 2 genoemde Verlaten. Het advies luidt echter:

"Op heden in het besluit berusten."

Het "Besluit van den 4den Januarij 1870, n° 3.- Afkondiging van het door de Staten der Provinciën Zuid- en Noord-Holland gemeenschappelijk vastgesteld en door den Koning goedgekeurd Besluit tot opheffing der Ambachten in het Hoogheemraadschap van Pijnland" geeft als overwegingen:

"dat bij Besluit der Staten van Zuid- en Noord-Holland van den 7den Julij 1864, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van den 3den September 1864, no 48, de opheffing der Ambachten in Rijnland in beginsel is uitgesproken, doch daarbij de uitvoering voor elk Ambacht is afhankelijk gesteld van nadere regeling van het tijdstip der opheffing en van hare gevolgen, door Gedeputeerde Staten in overleg met de belanghebbenden, of, bij gemis van overeenstemming, door de Provinciale Staten;

dat de bedoelde regeling ten aanzien van onderscheidene Ambachten door Gedeputeerde Staten heeft plaats gehad, en tot dier opheffing heeft geleid, doch de opheffing der overigen regeling door den Provincialen Wetgever eischt;

en dat het voor behoorlijke regeling noodig is aan het Hoogheemraadschap van Rijnland verplichtingen op te leggen, en regt tot heffing van een verhoogden omslag over de gronden der opteheffen Ambachten te geven, - waartoe samenwerking der Provinciale Staten van Zuid- en Noord-Holland wordt gevorderd;"

Onder meer wordt in artikel 1 bepaald, dat "op ult.^o December 1869 de Waterschappen genaamd Ambachten in Pijnland zijn opgeheven, behoudens de verplichting der Ingelanden om op den thans bestaanden voet de omslag genaamd: Binnenlandsche kosten van het opgeheven Ambacht, waaronder zij gelegen waren, over het jaar 1869 te voldoen aan het volgens art. 8 tot de definitieve goedkeuring der rekening over 1869 aanblijvend Ambachtsbestuur."

Ingevolge artikel 2 gaan de werken, "opgenoemd in den staat bij dit Reglement gevoegd, met 1° Januarij 1870 over in beheer en onderhoud aan het Hoogheemraadschap van Rijnland, die sinds dat tijdstip uit kracht dezer Verordening, behoudens de bepaling van art. 9 tot het beheer en onderhoud dier werken, als gewone werken in de algemeene begroting op te nemen, voortdurend verplicht is." Door onderhoud wordt ten aanzien der wegen verstaan: "het deugdelijk onderhoud van den weg naar zijnen aard, zoo als die is ingerigt ten tijde der vaststelling van dit reglement. De schouwen over wateren en daartoe behorende werken in onderhoud bij derden tot heden door Ambachtsbesturen gedreven, komen met gezegd tijdstip bij Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland, terwijl de schouwen over wegen en voetpaden worden overgelaten aan de Gemeentebe-

sturen, overeenkomstig art. 179 der Wet van de 29sten Junij 1851 (staatsblad no 85) daartoe verplicht. (art. 3).

Volgens art. 4 treedt het Hoogheemraadschap van Rijnland met gezegd tijdstip "als krachtens de in gezegden staat genoemde Ambachten opvolgend, in alle zakelijke en persoonlijke regten, welke aan eenig dier Ambachten toekomen, en in alle geldelijke verplichtingen jegens derden, welke op eenig dier Ambachten en op dat van Leiderdorp rusten, met uitzondering van de sinds laatst door Dijkgraaf en Hoogheemraden goedgekeurde rekening tot ult. Dec. 1869 aange-gane schulden of verschenen jaarlijksche bijdragen". Van deze rechten zijn evenwel uitgezonderd die van het Ambacht Zoetermeer op een vaste geldelijke bijdrage van de Driemanspolder en van de Zoetermeersche Meerpolder tot onderhoud van de Elleboogsche-, Stompwijsche- en Meersche Verlaten.

Rijnland heeft in artikel 5 de bevoegdheid om de gewone, hetzij gehele, hetzij halve, Rijnlandse omslag, die het heft van met name aangegeven gronden en wateren, voor zover zij niet vallen onder de vrijdommen van lett. a tot en met f en van lett. h van art. 154 al. 3 van Rijnlands Reglement, voor een aantal aangegeven dienstjaren te verhogen met het daarbij aangegeven vast bedrag per bunder, als:

"van de gronden en wateren, uitmakende den Palensteinschen Polder:

in 1870 met f4,- en in 1871 met f2,79 per bunder."

Voorzover de opbrengst van de omslagverhogingen en buitengewone omslag bij het einde van elk heffingsjaar niet blijkt óf te zijn uitgekeerd aan corporaties die met goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Zuid- en Noord-Holland enige der werken in de staat hebben overgenomen, óf te hebben gediend hetzij ter bekostiging van de onderhoud der overige in de staat genoemde werken, hetzij ter voldoening van geldelijke verplichtingen van de Ambachten op Rijnland overgegaan, moesten zij worden belegd in inschrijvingen op een der Nederlandse Grootboeken. De inschrijvingen mochten niet anders worden vervreemd dan tot het doen van uitkering aan werken-overnemende corporaties, waarbij tot verzekering van deze bepaling voor elke afschrijving gehele of gedeeltelijke machtiging van Gedeputeerde Staten werd gevorderd.

De Ambachtsbesturen hadden de verplichting om binnen een maand na de afkondiging van het Reglement te leveren:

- "1. aan Rijnland een inventaris van alle hun Ambacht betreffende regten en verplichtingen in art. 4 bedoeld, en eene lijst van alle schouwen door hen gedreven over wateren en daartoe behoorende werken in onderhoud bij derden, benevens alle stukken uitmakende het archief van hun Ambacht, met uitzondering van die, welke andere schouwen dan de bij al. 1 van artikel 3 bedoelde betreffen;
2. aan de Besturen der Gemeente, binnen welke zij over wegen en voetpaden schouw dreven, eene lijst dier schouwen benevens alle stukken die schouw betreffende."

Aan de "Staat van Werken" ontlene wij onder meer:

Stompwijk:

1. De Jan Koenenbrug;
2. Het schoon en diephouden van de Stompwijsche vaart, van den Leidschendam tot de scheiding van Zoeterwoude.
3. Het onderhoud van de bestrating der Veenestraat aan den Leidschendam.
4. De ambachtssloppen met vergaarbakken en rioolen.
5. Drie kwakels over de Stompwijsche Vaart.
6. De weg over de Kniplaan.
7. De Knipbrug.

Zegwaard:

1. De Zwietersluis met twee sluisdeurtjes voor één derde.
2. Valbrug en hoofdeling tusschen het Dorp Zoetermeer en den Voorweg voor één derde.
3. Kwakel en lage plank op de Delftsche Wallen voor één derde.
4. Oplosplaats voor de scheepvaart te Wilsveen voor de helft.
5. De Dorpsstraat voor één derde.

Zoetermeer:

1. De Zwietersluis aan den Hoogen Rijndijk met twee sluisdeurtjes voor één derde.
2. De Dorpsstraat.
3. De Oplosplaats.
4. De Valbrug en hoofdeling tusschen het dorp en den Voorweg voor twee derden.
5. De Kwakel en lage plank op de Delftsche wallen voor twee derden.
6. De Oplosplaats te Wilsveen onder Stompwijk voor de helft.
7. De Drie-ambachtskade.

Zoeterwoude:

1. De Cronesteinsche of Lammebrug met schoeiing.
2. De Vrouwenbrug.
3. De Hofwegsbrug.
4. De Schoutenbrug.
5. De Loetbrug.
6. Brug op het watertje.
7. De Nieuwewegsbrug.
8. De Roomburgerbrug en sluis met twee sluisdeurtjes.
9. De Meerburgerbrug en sluis met twee sluisdeurtjes.
10. De Zwietersluis met twee sluisdeurtjes.
11. De Zwetsluis met twee sluisdeurtjes.
12. De Kerklaan met de daarin gelegen twee klaphekken en de beide kwakels over de Zuidbuurtsche vaart en de Weipoortsche Vliet aan de Noord Aa.
13. De zwarte kwakel.
14. Een houte beschoeiing langs de Vliet aan de Lamme.
15. De dorpsstraat.
16. De brug bij Bakker.

De opheffing der Ambachten Zoetermeer, Zegwaard en Stompwijk maakten voorzieningen nodig in het beheeren en bestuur van het Elleboogsche Verlaat, gelegen onder de gemeente Zegwaard tussen de Leidsche Wallen-watering en de Molensloot bij de bovenmolen van de Palensteinsche Polder, dat het Stompwijksche Verlaat gelegen onder de gemeente Stompwijk tussen de Starrevaartswatering en de Stompwijksche vaart, en van de door beide Verlaten beschermde vaart of vaarten met de kunstwerken tot afvoer van water.

Het bestuur bestond uit de voorzitters der besturen van de Zoetermeersche of Nieuw Drooggemaakte Polder onder Zoetermeer, der Drooggemaakten Grooten Polder onder Stompwijk, en der Palensteinschen Polder en een lid uit ieder der Gemeentebesturen van Zoetermeer en Zegwaard, door de Raden dier Gemeenten aan te wijzen.

De kosten van onderhoud en beheer moesten worden gedragen door de navolgende polders, en wel door elk hunner voor zulk aandeel als de onderlinge verhouding der hierna uitgedrukte hectaren aangeeft, als:

- . door de Zoetermeerschen of Nieuw Grooggemaakten Polder onder Zoetermeer voor 512.15,39 hectaren;
- . door den Grooten Drooggemaakten Polder onder Stompwijk voor 397.11,98 hectaren;
- . door den Palensteinschen Polder voor 354.82,60 hectaren.

Het Bestuur, als opvolger van het Ambacht Zoetermeer in het beheer der in het hoofd van dit Reglement genoemde werken, treedt in de regten van het Ambacht tegen den Driemanspolder op vaste geldelijke bijdrage in voorzegd onderhoud.

De molens van de Palensteinsche Polder en de bemaling.

In de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van 7 december 1858 (ten Raadhuize van Zegwaard) worden tot molenaars benoemd:

1. op de Bovenmolen P. Spijker;
2. op de Middenmolen A. Verheul;
3. op de Ondermolen W. Ottevanger.

Hun "tractement" wordt bepaald op f110,- 's jaars voor maalloon en f3,- voor het verlesen en smeren, te zamen f113,-. Voor de molenaar op de ondermolen daarenboven nog f5,25 's jaars voor het oppassen van de duiker achter de molen.

Eind 1858 zal met de zeilenmaker voor de levering van zeil en touwwerk een schriftelijk contract worden opgemaakt.

In 1860 wordt besloten de schermmuur aan de ondermolen niet te vernieuwen, "maar met portlandse cement worden volgezet". Er zal een Amerikaanse molenroe worden aangekocht.

Op 17 oktober 1863 overlijdt molenaar W. Ottevanger (Ondermolen). Tot 1 mei 1864 wordt als hulpmolenaar aangesteld Gerrit de Jong. De Weduwe Ottevanger moet hem huisvesten, de kost geven + de somma van 60 gulden.

Ingaande 1 mei 1864 wordt als molenaar op de ondermolen aangesteld Arie Verheul uit Stompwijk.

Op 25 mei 1866 vindt een aanbesteding plaats van een nieuwe stenen wielbak aan de middenmolen, te leveren enz. door W. van der Lecq te Zegwaard.

Op 2 februari 1867 krijgt het bestuur van de Palensteinsche Polder van Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland een ernstige vermaning, "omdat de molenaar boven peil zou hebben gemalen". Een nauwkeurig ingesteld onderzoek heeft echter uitgewezen, dat de zaak wel enigszins anders ligt dan door Rijnland kenbaar gemaakt en het Palensteinsche Polderbestuur richt dan ook het navolgende schrijven aan Pijnland:

"Wij vermogen niet nalaten op Uwe ernstige aanmaning ingevolge aanschrijving van 2 Februari 1867, te antwoorden, dat de 3 molenaars uit onze naburige Nieuwe drooggemaakte polder te Zoetermeer op den 29 Jan. l. l. des avonds ruim Elf uren, bij den molenaar van onze polder zijn gekomen, die malende was. - Zeggende, Gij maalt boven peil, waarop onze molenaar hun verzocht om hem het sein der peil aan te wijzen, hetwelk zij na lang zoeken niet hebbende kunnen doen, daar het sein der peil ongeveer des nachts 12 Uren zich eerst vertoonde.

Vertrouwende de genoemde tijd der peil wording op het te geven sein bij Uwe Ed. s. te berichten, dat Onze molenaar bereid is om in Uwen tegenwoordigheid in het bijzijn van de molenaars aanklagers van gemelde Soetermeersche polder te betuigen, dat het door hem opgegevene de Waarheid is en verzoekende van den blaam te worden gezuiverd van overtreding.

Onze molenaar acht zich niet bevoegd aanklager te zijn, want anders zoude zij dezelve molenaars aanklagers van de Nieuwe drooggemaakte Soetermeersche

polder in Uw bijzijn kunnen zeggen, dat op den 28 Jan. l.l. des avonds om 9 Uren het seinpeil zich vertoonde en zij tot Een uur des nachts zijn malende geweest.....

Na Uw Ed.s. het ingewonnen rapport van onze molen naar te hebben bekend gemaakt, hebben wij de Eer met de meeste hoogachting te zijn

Het bestuur van de Palensteinsche Polder,
J. Droogh Dijkgraaf
D. Groen Secretaris."

Het sein en peil blijken niet geheel te voldoen. Het Hoogheemraadschap van Rijnland vraagt bij schrijven van 17 mei 1867 het gevoelen van het bestuur van de Palensteinsche Polder, hetwelk op 15 Juni 1867 als volgt wordt weergegeven"

"1. De verandering in de Overbrenging van het sein wordt door ons wenschelijk geacht, al was dit alleen maar om het sein duidelijker te kunnen opmerken, dat nu altoos van de Westeinder Molen niet duidelijk genoeg bij ons zichtbaar is.

2. Het raadzaam oordeel over het Sluiten der Sluizen in den Pijndijk, komt ons voor de Sluiting der Sluizen plaats hebben, wanneer de Pijn voor de Sluis tot 27⁵ d^m onder A.P. is geklommen, vooral zoo wij in het volgende voorstellen.

3. Onze beschouwingen aangaande het denkbeeld om de Sluizen reeds te doen sluiten en stempelen wanneer de Rijn voor dezelve nog slechts tot 30 duim onder A.P. is gestegen.

Wij beschouwen dit altoos afhankelijk te zijn aan Wind en rijzing van den Waterstand. Zet het Rijnwater op, met sterke N Wind, achtte wij de sluiting van onzen boezem verkieselijk op 30 duim onder A.P. In het tegenovergestelde geval wanneer den boezem tot 30 duim onder A.P. is gestegen en de winden afwaaijende zijn zoude wij het Sluiten der Sluizen op 27 d^m voorstellen. Doch wij zoude van onze zijde voor de geheele opheffing van het maalpeil zijn toestemmende er wel bezwaren zijn door eenige polders wegens hunne zwakke bekadingen en lage huis Erven maar kan dit niet voortspruiten uit het laten vervallen derzelve en achtte het billijk dat ieder polder zijn zwakke bekadingen versterken en de vervallen huis Erve verhoogen, hetwelk niet alleen voor den hoogen waterstand, maar ook niet bij sterke wind bestand is. - het zal ongetwijfeld vergoeden het nadeel dat het hooge water in de polder veroorzaakt, vooral voor onze polders in de droogmakerijen gelegen. Welke voor het grootste deel uit Teellanden bestaan en welken Wintergewassen door het water vernield zijn."

De op 19 mei 1871 gehouden aanbesteding inzake het onderhoud van de molens en verdere werken der polder voor de tijd van 3 jaren levert een hoogste inschrijving op van f7.500,-. Laagste is D. Groenewegen te Nootdorp voor f4.600,-.

Op 31 december 1875 wordt van het bestuur van de Zoetermeersche of nieuwe drooggemaakte Polder onder Zoetermeer een schrijven ontvangen, met uitnodiging een bijeenkomst te houden teneinde de mogelijkheid te bespreken van de stichting van een stoomgemaal bestemd tot uitmaling van het water uit beide polders. Aan de op-

zichters van beide polders zal worden opgedragen een onderzoek in te stellen naar de uitvoerbaarheid van dit plan en een raming van de kosten te ontwerpen. De stemgerechtigde ingelanden van Palenstein geven in hun vergadering van 17 mei 1876 te kennen hiermede niet akkoord te gaan.

Het onderhoud van de molens en verdere werken gedurende de periode 1 juni 1876 tot 1 juni 1881 levert een hoogste inschrijving op van f5.500,-. Laagste is D. Leeuwenburgh te Zegwaart voor een bedrag van f5.222,-. De begroting bedraagt f5.559,50.

Op 1 september 1897 overlijdt op de ondermolen Arie Verheul Hzn. Tot zijn opvolger wordt benoemd Hendrik Verheul Azn, wonende te Zegwaart.

Ingaande 1 februari 1903 wordt A. Verheul Wzn eervol ontslag verleend als molenaar op de middenmolen. Hij wordt opgevolgd door A. Verheul, die de familietraditie voortzet.

Ook de bovenmolen moet in verband met het overlijden van P. Spijker op 10 juni 1904 een nieuwe molenaar hebben. De volgende dag is diens zoon Geerlof Spijker reeds als zodanig aangesteld.

In de vergadering der stemgerechtigde ingelanden van 18 februari 1924 besluit men met 105 tegen 11 stemmen tot een andere bemaling. Een ruwe oliemotor met pomp enz., waarvan de stichtingskosten worden geraamd op f53.000,-. Volgens een opgezette exploitatieopzet zal dit f7.534,- per jaar vragen of fl5,07 per hectare, gedurende het eerste jaar. Bij een annuïteitslening van 25 jaar moet fl2,76 per hectare worden aangehouden.

De levering wordt opgedragen aan de n.v. Machinefabriek "Hoogelanden" voorheen Pannevis & Zoon te Utrecht voor fl9.730,-. De keuze valt op een 94 p.k. met crossley 1 cilindermotor, 210 toeren, 190 gram olieverbriuk horizontaal met Pannevis pomp.

Op 28 juni 1924 wordt besloten met het Eigen Pensioen Fonds voor de Officieren van de Landmacht in Nederlandsch-Indië te 's-Gravenhage een geldlening aan te gaan van f49.000,- tegen een rente van 5½%, à pari. De aflossing zal plaatsvinden gedurende de jaren 1925 tot en met 1929 fl.250,- per jaar, 1930 tot en met 1934 fl.450,- per jaar, 1935 tot en met 1939 fl.900,- per jaar, 1940 tot en met 1944 f2.400,- per jaar en 1945 tot en met 1949 f2.800,- per jaar. Naderhand wordt de restantleningschuld ad f46.500,- geconverteerd a 4¾%.

Op 7 januari 1925 levert J. Meyer te Leidschendam een olietank voor de som van f415,60.

In verband met de veranderde bemaling verkrijgen G. Spijker, A. Verheul en Wed. H. Verheul met ingang van 1 januari 1925 eervol ontslag als molenaars van de Palensteinsche Polder. Voor de functie van machinist blijkt Geerlof Spijker geen interesse te hebben en wordt voorlopig als zodanig benoemd Arie Verheul, zoon van Wed. H. Verheul.

Inmiddels is in 1940 Wereldoorlog II uitgebroken en dient men zich te bezinnen over een meer doelmatige bemaling, zulks in verband met de oliepositie in ons bezette land. Op 16 februari 1941 besluit men te trachten, op een billijke basis met de Benthuiser polder te komen tot een gezamenlijke bemaling door middel van het electrisch gemaal van laatstgenoemde polder. De Benthuiserpolder blijkt echter het water niet te willen overnemen, daar de machine van het bovengemaal daarop niet is berekend. Wel zou een regeling tussen de Gelderwoudsche Polder en de Palensteinsche Polder tot stand kunnen komen, indien deze de kosten van een nieuwe electromotor grotendeels wil bekostigen. De oude motor zou in dit geval tegen een nieuwe geruild moeten worden met bijbetaling van ongeveer f2.000,-. De Gelderwoudsche Polder heeft hiernaar nog wel oren; de Palensteinsche Polder acht dit nog geen basis om tot samenwerking te komen, zodat van verdere onderhandelingen voorlopig wordt afgezien.

Op 20 februari 1941 ontvangt het bestuur van de ingelandenvergadering machtiging met de Benthuizerpolder een overeenkomst aan te gaan betreffende overname van de bemaling, zoals deze door de provincie of door Rijnland zal worden gemaakt.

Het onderhoud van de molens, eigendom van de polder, in verhouding tot de zeer lage huur, wordt te hoog geacht. Na verschillende besprekingen valt het besluit om de molens dan maar af te stoten.

Bij besluit van de stemgerechtigde ingelanden van 16 juli 1949 wordt de molen + bijgebouwen, erf en tuin aan Spijker aangeboden voor f3.000,- en aan Joh. Verheul voor f2.000,-. Deze aanbieding houdt niet de landerijen in. Dit zijn dus de boven- en de middenmolen.

Bij besluit van 17 augustus 1949 wordt de ondermolen, tuin en erf verkocht aan A. Verheul voor de som van fl.500,-.

In de loop van 1960 komen de bestuursleden van de Palensteinsche Polder meer en meer tot de overtuiging, dat de situatie rond het poldergemaal in een deplorabele toestand verkeert. In verband daarmee wordt overleg gepleegd met het Hoogheemraadschap van Rijnland, die de waterbouwkundige te Gouda, de heer O. Krul, opdracht geeft deze zaak eens nader onder ogen te zien. Hij doet dat in samenwerking met de Dijkgraaf van Palenstein. De gedane inspectie heeft de aandacht doen vestigen op de volgende punten:

1. De kaden langs de voorboezem zijn aan de zwakke kant en voldoen niet aan de vereiste afmetingen. Hier zou een verbetering met behulp (hulp en steun) van Rijnland op zijn plaats zijn.
  2. De frontmuur van de buitenwaterloop is ernstig achterloops; algehele vernieuwing van deze frontmuur is dringend gewenst; de persleiding vanaf de pomp behoeft herstel en gedeeltelijke vernieuwing.
  3. De ijzeren balken van het kroosbordes en die ter ondersteuning en bevestiging van de zuigleiding van de pomp, zijn totaal verroest en behoeven dringend vernieuwing.
  4. de muur aan de zuidelijke zijde van de binnenwaterloop, waarin lekkende stortnaden voorkomen, kan worden verlaagd; hierdoor is het mogelijk het kroosbordes te veranderen, zodat afvoer van vuil gemakkelijker wordt.
  5. de bestaande olietank behoeft dringend vernieuwing; de inhoud van een nieuwe tank kan naar verluidt de helft kleiner worden (ca 12.500 liter);
  6. de gassenafvoerleiding zal eveneens moeten worden verbeterd.
- Er zullen drastische maatregelen moeten komen, die de polder voor aanzienlijke uitgaven zullen stellen. In dat verband wordt het oog gericht op het waterschap "De Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas", dat in 1960 opdracht verleende aan de Nederlandse Heidemaatschappij tot het opmaken van een plan voor het verbeteren van de waterstaatkundige toestand voor de polder.

Het was bekend, dat enkele aangrenzende polders met ongeveer gelijke waterstaatkundige problemen hadden te kampen. Overleg via de Nederlandse Heide-Maatschappij resulteerde in een opdracht tot het opmaken van verbeteringsplannen voor de waterstaatkundige toestand. Als laatste trad de Palensteinsche Polder, die in het vorenstaande aanleiding zag om mede te gaan met deze verbeteringen, tot de polderbelangengemeenschap toe en verleende op 3 februari 1961 opdracht voor het opmaken van een verbeteringsplan.

De samenwerking in beginsel betrof toen:

20 november 1961	Hazerswoudsche Droogmakerij	1830 ha;
30 januari 1962	Achterof en de Putte	959 ha;
27 november 1961	De Kleine Droogmakerij	43 ha;
7 december 1961	Benthuizerpolder	877 ha;
	transporteren	3709 ha;

	transport	3709 ha;
22 november 1961	Palensteinsche Polder	499 ha;
	totaal...	4208 ha,
	<u>exclusief</u> de Simon Jansepolder en Voorofsche polder.	

Op de genoemde data vóór de poldernaam is het principeplan met o-
vergrote meerderheid van stemmen door de stemgerechtigde ingelan-
den van de diverse polders aanvaard. De naar vorengebrachte kos-
ten van het plan worden gedragen door een subsidie van de Cultuur-
technische Dienst van 60%, terwijl voor de resterende 40% een geld-
lening zal worden afgesloten, waarvan rente en aflossing door de
betrokken ingelanden zal worden betaald, hetgeen neerkomt op een
bedrag van f25,- per hectare per jaar, gedurende 25 jaar. $\frac{1}{2}$ De kos-
ten zullen niet hoger dan f25,- mogen zijn."

De helft van dit totale bemalingsgebied van omstreeks 4400 ha, zal
haar water uitslaan via het te bouwen gemaal in de Palensteinsche
Polder aan de Noord-AA, de andere helft op de Gouwe.

Voorts wordt in die vergaderingen besloten akkoord te gaan met
het voorstel om de uitvoering van het plan en de zorg voor de ont-
watering op te dragen aan een op te richten bemalingswaterschap.
Ook wordt aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland verzocht de op-
richting en reglementering van dat waterschap te bevorderen en e-
veneens te bevorderen, dat het bijzonder reglement van de polders
aan die nieuwe toestand worden aangepast.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland bieden op 24 oktober 1962
een voordracht inzake de "Bemalingsconcentratie rond Hazerswoude"
aan de Provinciale Staten aan, opgenomen in blad 55/1962 (no 1)
en vergexeld van de ontwerpbesluiten A tot en met H (2 tot en met
9) tot wijziging van de bijzondere reglementen dier polders. Deze
zaak wordt in de november-vergadering 1962 behandeld. (Dit wordt
12 december 1962.)

Bij besluit van 27 maart 1963, no 563/1 (opgenomen in het Buitenge-
woon provinciaal blad no 2005/2755, ter afkondiging van een wij-
ziging van het reglement voor het Waterschap van de Omringdijk van
de Drooggemaakte Noordplas) wordt onder I a. bepaald, dat artikel
1 komt te luiden aldus:

De taak van het waterschap omvat:

- a. de zorg voor de omringdijk van de polders of polder-
gedeelten genaamd:
  1. De Hazerswoudsche Droogmakerij
  2. het deel Achterof van de polders Achterof en de
Putte, en
  3. de Benthuizerpolder
 tezamen uitmakende de Drooggemaakte Noordplas.
Onder de omringdijk wordt mede begrepen de dijk ge-
legen rond het deel Butter- of Bovenpolder van de
Hazerswoudsche Droogmakerij;
- b. het voorbereiden, uitvoeren, stichten, instandhouden
en exploiteren van een gemeenschappelijke afwatering,
bemaling en inlating van water ten behoeve van de pol-
ders:
  1. De Hazerswoudsche Droogmakerij
  2. Achterof en de Putte
  3. De Kleine Droogmakerij
  4. de Benthuizer polder
  5. De Palensteinsche polder.

Wat n i e t door de ingelanden der betrokken polders - en
evenmin tijdig door de besturen - is voorzien, is, dat de behan-
deling van zaken, de centrale waterbeheersing betreffende, de be-

slissing over deze aangelegenheden, van de ingelanden der betrokken polders is overgeheveld naar de verenigde vergadering van het Waterschap De Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas, waarvan het bestuur wordt gevormd door de voorzitters der sub 1, 2, 3, 4 en 5 genoemde polders en de bestuursleden der polders 1, 2, 4 en 5 zitting hebben in de Verenigde Vergadering.

In 1964 wordt aangevangen met uitvoering van dit nogal kostbare plan.

De kosten blijken aanzienlijk hoger te liggen dan aanvankelijk gesteld, doch ook diverse gevoelige tegenslagen op financieel gebied moeten worden "genomen". Bij welk kostenbedrag ligt echter de grens tussen het al dan niet meer verantwoorde? De waterhuishouding is er te allen tijde mede gediend en naderhand zal de toekomstige ingeland zijn voorvaderen dankbaar zijn voor de durf, die zij in die negentienhonderdzesentwintig jaren tentoonspreidden.

Samenvoeging.

Nadat de centrale waterbeheersing een feit was geworden, lag het voor de hand, dat in de zeer nabije toekomst nog een stap verder zou worden gegaan. In de oktobervergadering 1968 van de Provinciale Staten van Zuid-Holland stelden Gedeputeerde staten dan ook voor te besluiten tot samenvoeging van de polders van de Drooggemaakte Noordplas; waaromtrent de navolgende toelichting werd gegeven:

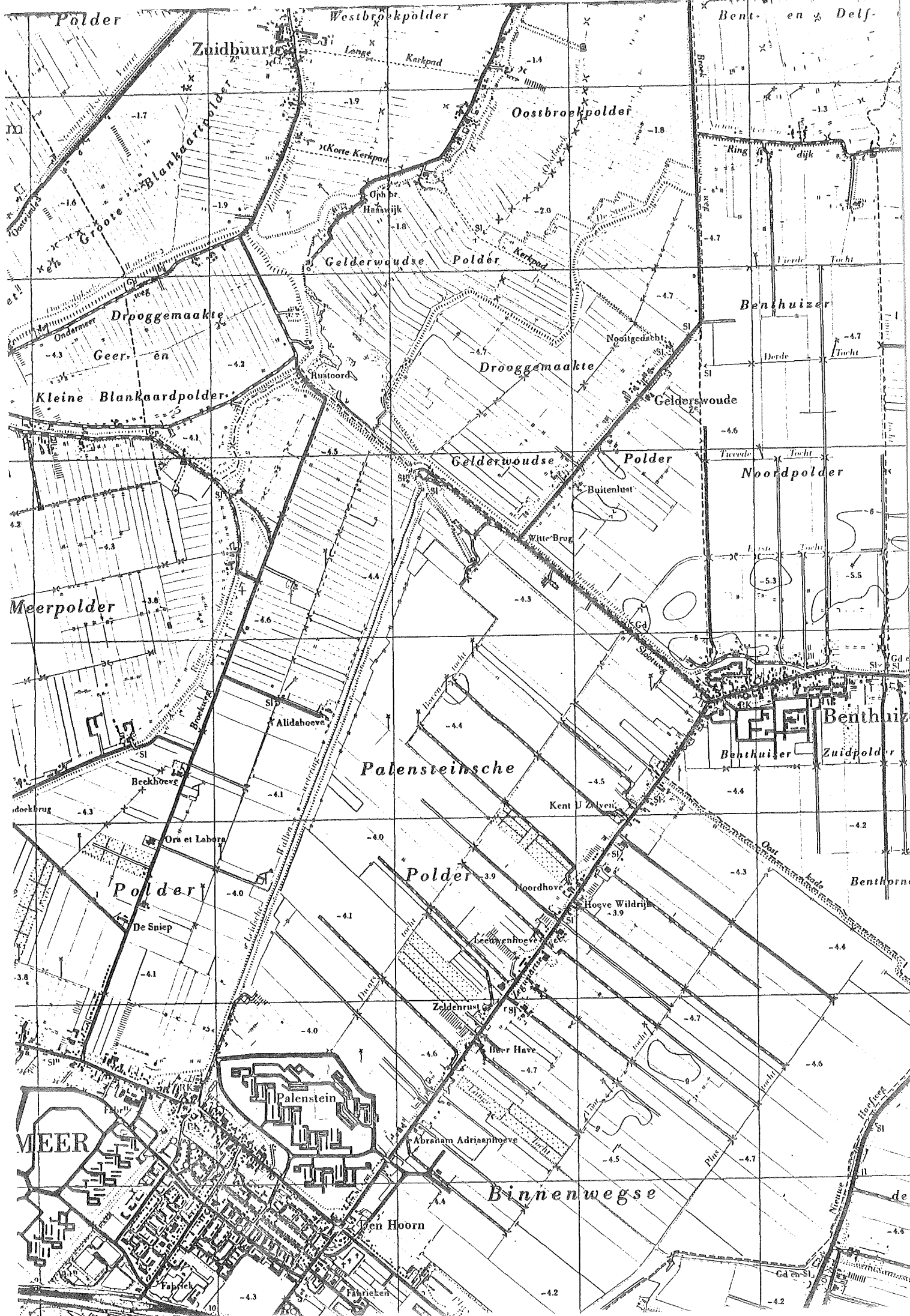
"In het gebied van de tussen 1759 en 1765 drooggemaakte Noordplas bestond van ouds her naast de inliggende polders - te weten De Hazerswoudsche Droogmakerij en Benthuizenpolder en het deel Achterof van de polder Achterof en de Putte, welke polders voor de bemaling van het gebied zorgden - een apart kadewaterschap, de Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas, hetwelk voor de kering van het buitenwater zorg droeg. In de afgelopen jaren werd in deze omgeving een verbeteringsplan uitgevoerd, waarbij de bemaling werd geconcentreerd op twee gemalen, namelijk één aan de Gouwe en één aan de Elleboogsche Wetering, waarbij tevens een verbetering van de waterbeheersing en waterinlaat werd verkregen en voor een belangrijk deel een peilverlaging kon worden doorgevoerd. Bij besluit van uw (provinciale) staten van 12 december 1962, no XXIXa werd het waterschap van de Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas belast met de bemaling van het bij dit verbeteringsplan betrokken gebied, waarbij het territorium van het waterschap werd uitgebreid met de Palensteinsche Polder, De Kleine Droogmakerij en het deel de Putte van de polder Achterof en de Putte.

Nu deze bemalingsconcentratie bij het waterschap van de Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas goed blijkt te voldoen en men de voordelen van samenwerking heeft onderzocht, achten wij, mede gezien het feit dat slechts weinig taken bij de door dit waterschap bemalen polders zijn overgebleven, de tijd gekomen, over te gaan tot een samenvoeging van het waterschap met de bedoelde polders tot één nieuwe polder. Tevens ware van de gelegenheid gebruik te maken, het ongereguleerde Simon-Jansepolderdijkje, dat sinds jaar en dag op de Hazerswoudsche Droogmakerij afwatert, bij de nieuwe polder te trekken.

Bij de samenvoeging is ernaar gestreefd iedere onnodige lastenverzwaring en zoveel mogelijk lastenverschuiving te voorkomen.

De nieuwe polder gaat beschikken over twee gemalen en twee bemalingsgebieden, die onderling met elkaar zijn verbonden en krijgt een waterstaatkundige oppervlakte

van + 4280 ha.

Op grond van het reglement voor het waterschap van De Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas, geschiedt de bemaling reeds voor gezamenlijke rekening; hetzelfde is het geval met het onderhoud van de verbeterde hoofdwatertgangen en van de nieuw gegraven hoofdwatertgangen. Slechts de niet-verbeterde hoofdwatertgangen en die, welke hun functie als zodanig hebben verloren, zijn nog bij de polders in onderhoud. Gelet op het organisch geheel, dat een ontwateringsstelsel vormt, is het vanzelfsprekend, dat alle als zodanig fungerende hoofdwatertgangen bij de polder de Noordplas in onderhoud komen en dat de niet-verbeterde hoofdwatertgangen en die, welke hun functie als zodanig hebben verloren op grond van artikel 94 van het Algemeen Polderreglement bij keur in onderhoud bij de eigenaren van de aanliggende landen worden gebracht. Op deze wijze is in het voorstel de gehele ontwatering met bemaling, zonder verrekening met de bestaande onderhoudsplichtige polders, op de polder De Noordplas overgedragen."

Op 10 oktober 1968 besluiten de Provinciale Staten van Zuid-Holland tot vereniging van de polders: Palensteinsche Polder, Benthuizerpolder, De Hazerswoudsche Droogmakerij, Achterof en de Putte, De Kleine Droogmakerij met het waterschap van de Omringdijk van de Drooggemaakte Noordplas tot de polder De Noordplas. Het besluit verkrijgt Koninklijke goedkeuring op 4 december 1968 onder nummer 12.

Het bestuur van De Noordplas zal bestaan uit een voorzitter en acht andere leden (heemraden), waarvan één bestuurslid wordt gekozen door de stemgerechtigde ingelanden in de voormalige Palensteinsche Polder. De laatste Dijkgraaf van Palenstein zal het "polderonderdeel Palenstein" in de nieuwe polder De Noordplas vertegenwoordigen, waartoe de heer P.J. Visser op 15 maart 1969 wordt gekozen.

Naast het algemeen beheer worden er vier bijzondere beheren ingesteld. Het vierde bijzondere beheer omvat "de exploitatie van de onroerende bezittingen, de revenuen van de effecten, de blijvende rentegevend belegde gelden, de gelden die blijvend rentegevend dienen te worden belegd en de rechten op onroerende goederen (bezittingen alsmede de schulden), alles voor zover voordien toebehorende aan de voormalige Palensteinsche Polder waaronder de nog te betalen jaarlijkse bijdragen aan het hoogheemraadschap van Rijnland wegens opheffing van het waterschap De Elleboogse en Stompwijkse Verlaten, de jaarlijkse bijdragen aan de gemeente Zoetermeer in de onderhoudskosten van de Schinkel- en de Geerweg, de betaling van de recognitie tot redemptie der tienden. Ten bate van dit beheer komen de bijdragen van de provincie wegens reconstructie van de bij de voormalige Palensteinsche Polder in onderhoud geweest zijnde Slootweg."

Het vorenvermelde "algemeen beheer" omvat alles, wat niet uitdrukkelijk tot één van de bijzondere beheren behoort.

In de vergadering van stemgerechtigde ingelanden zijn over zaken de bijzondere beheren betreffende slechts stemgerechtigde ingelanden, die in de desbetreffende voormalige polders geland zijn. De ingelanden van het polderonderdeel Palenstein kunnen over zaken het algemeen beheer betreffende, ieder zoveel stemmen uitbrengen als hij heeft op de lijst van stemgerechtigde ingelanden voor de bijzondere beheren. Op 5 februari 1969 treedt het bijzonder reglement, voorzoveel betreft het bepaalde in onderdeel III,

artikel 11 (verkiezing bestuursleden van de nieuwe polder De Noordplas) in werking; voorzoveel het overigens bepaalde betreft, met ingang van een door gedeputeerde staten vast te stellen en door sfkondiging bekend te maken dag.

Bij besluit van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van 23 april 1969, G.S. no 441 (Buitengewoon Provinciaal Blad no 2219/2969) wordt bepaald, dat het besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland van 10 oktober 1968, no XII, volledig in werking treedt met ingang van 1 mei 1969.

Het doek valt over de zelfstandige Palensteinsche Polder!

- - - - -

Vóór we overgaan naar het volgende onderdeel, willen wij nog even terugkomen op de vroegere bemaling, inzake het grondgebied, ten zuidoosten van de reeds in 1614 drooggemaakte Zoetermeerschen Meerpolder, en wel het gedeelte, dat onder de naam van Voor-Segwaert ressorteerde onder Zegwaard, aanvankelijk Buitenwegsche Polder, naderhand Palensteinsche Polder genaamd, die nagenoeg geheel door zogenaamde binnenwateren was ingesloten, zoals:

- . door de Benthuizervaart, behorende tot het binnenwater van Benthuizen aan de noordoostzijde, en scheidende van de Drooggemaakte Gelderwoudsche polder (naderhand in de Benthuizerpolder opgenomen), tot nabij het Benthuizerverlaat naar de Elleboogsche watering;
- aan de westzijde door de Leidsche Wallenwatering behorende tot het binnenwater van Zoetermeer en Zegwaard, vanaf het Elleboogsche Verlaat naar diezelfde Elleboogsche watering, staande iets ten zuiden van het Benthuizerverlaat, zuidwaarts van het dorp Zegwaard;
- aan de zuidzijde door de ten noorden langs het dorp Zegwaard lopende Buurtvaart en de in het verlengde daarvan liggende Schinkelvaart tot aan den Hoorn en
- ten zuidoosten door de ten noordwesten van de Zegwaardschen weg lopende Zegwaardsche vaart tot aan de Hoek van Schieland en daarna door de in het verlengde van de Zegwaardschen weg lopende Geerweg tot Benthuizen. Zowel de Buurtvaart als de Schinkelvaart behoren eveneens tot het binnenwater van Zoetermeer en Zegwaard. De Geerweg scheidt de polder van de Benthuizer polder en is tevens grensscheiding tussen de gemeenten Zegwaard en Benthuizen; de vaart langs de Zegwaardschen weg en de Schinkelvaart scheiden hem van de tot Schieland behorende Binnenwegsche polder en de Leidsche Wallen-watering, tevens grensscheiding tussen de gemeenten Zegwaard en Zoetermeer, vormt de afscheiding met de Zoetermeersche of Nieuw Drooggemaakte polder.

De ringsloten of vaarten rond de droogmakerij bestonden dus aan drie zijden uit wateren behorende tot het door de Elleboogsche en Stompwijksche verlaten van de boezem afgescheiden binnenwater van Zoetermeer en Zegwaard. Die wateren stonden, met de twee verlaten, onder een afzonderlijk gereguleerd bestuur, aan het eind dezer onderafdeling te behandelen, dat het recht had van keur maken op het onderhoud van alle door de twee verlaten beschermde vaarten. Het wekte dan ook terecht bevreemding, dat omtrent het onderhoud van de Leidsche-Wallenwatering, de Buurtvaart, de Schinkelvaart en de vaart langs de Zegwaardschen weg óók in de keur

van de Palensteinsche Polder regels zijn gesteld. Die rechtsgeldigheid van de regels mocht echter niet zonder meer worden betwijfeld, temeer, daar de genoemde vaarten voor het grootste deel buiten de administratieve poldergrens lagen.

De Palensteinsche Polder werd vroeger bemalen door een gang van drie windschepradmolens met ijzeren assen en roeden, staande in het noordelijk deel en uitslaande op de tegen de noordelijke polderhoek aanschietsende Elleboogsche Wetering. De bovenmolen stond op de ringdijk aan die wetering tussen de Benthuizer- en Elleboogsche verlaten in. De twee andere molen (de midden- en de ondermolen) stonden met de bovenmolen in één lijn zuidoostwaarts in de polder, en wel de middenmolen ongeveer 380 m zuidoostelijk van de bovenmolen en de ondermolen ongeveer 235 m ten zuidoosten van de middenmolen. De hoofdafmetingen waren:

	Boven- molen:	Midden- molen:	Onder- molen:
vlucht van de wieken	27.94 m	28.10 m	27.50 m
middellijn van het scheprad..	6.10 m	6.42 m	6.66 m
breedte van de schoepen.....	0.72 m	0.52 m	0.54 m.

In 1854 werd een contract gesloten tussen het toenmalige Ambacht Soeterwoude en de besturen van enige polders, waaronder de Palensteinsche Polder, tot regeling van het aandeel, dat ieder zou dragen in de vernieuwing en het onderhoud van de Vrouwenbrug en van de toen nog bestaande Hofwegsbrug, beide over de Meerburgerwatering en zulks in het belang van een betere afvoer van het water der binnenboezems naar de Pijn. Ingevolge dit contract betaalde de Palensteinsche Polder f125,10 in de vernieuwing en vervolgens f3,02 jaarlijks in het onderhoud dier bruggen. Beide bruggen gingen in 1870 van het Ambacht over op de gemeente Zoeterwoude. De Hofwegsbrug werd echter in 1892 opgeruimd, zodat thans f1,51 per jaar aan die gemeente verschuldigd is voor onderhoud van de Vrouwenbrug.

De Dijkgraaf van de Palensteinsche Polder had ambtshalve zitting in het bestuur van de Elleboogsche en Stompwijsche Verlaten onder Zegwaard en Stompwijk en de door beide verlaten beschermde vaarten met kunstwerken tot afvoer van water. In de kosten moest Palenstein bijdragen per hectare een bedrag, dat over 354.82.60 hectare overeenkwam in 1898 met f-,50 per hectare. Inmiddels is het waterschap De Elleboogsche en Stompwijsche Verlaten opgeheven (Prov. Blad Buitengew. 1934/2684) en een reglement vastgesteld houdende bepalingen betreffende de gevolgen uit de opheffing van dit waterschap voortvloeiende (Buitengewoon Prov. Blad 1935/2685), waarbij de Palensteinsche Polder ingaande 1963 gedurende 20 jaren f454,39 aan het Hoogheemraadschap van Rijnland dient te betalen.

Enkele landverhuringen en andere grepen.

Als hoogstbiedende mag Jacob van den Berg te Benthuisen voor twee jaren het polderland huren voor f534,- per jaar (tot en met 25 december 1860).

Op 19 december 1860 wordt bij de landverhuring voor twee jaren nog bepaald,

1e. dat de huurder van perceel no 2 zal moeten toelaten dat voor den 1 April aanstaande door of vanwege de verhuurders in het genoemde perceel greppen kunnen worden laten gegraven en takken daarin worden gelegd ten drooglegging en verbetering van het land - zonder vergoeding te mogen pretendeeren.

2e. dat de huurders geene Punderen, Paarden of Schapen zullen mogen weiden aan besmettelijke ziekte laboreerende op Eene Boeten van f6,- voor ieder beest en niet dadelijk dit weghalende eindiging der huur

indien de verhuurders dit gelieft."

Zelfs is er in de polder nog tabak geteeld. Rijnland stelde op 3 maart 1862 een rekwest om bericht en raad in handen van de Palensteinsche Polder van T. Theunissen, eigenaar van een gedeelte land, die verzocht "den Dijk en barm te mogen ompspitten en beploegen om met tabak te worden beteeld en de daarop staande boomen uitterooijen."

Tegen de beteling als zodanig bestond geen bezwaar, "mits den Dijk niet worden omgeploegd maar omgespit en op zijne hoogte volgens de keur van dezen polder worde gehouden en de boomen staande tusschen den Dijk en de Ringvaart (in de benedenglooiing) bij den grond worden afgehakt, waar de rekwestrant op nieuw verlangt andere te planten."

In 1862 vinde de Palensteinsche Polder zich bezwaard op de door Rijnland ontworpen Verordening op de Dijken enz. afgekondigd den 28 Junij 1862, alwaar staat in artikel 12 slot van de 2e Alinea:

"benevens de Ringsloot van alle polders en droogmake-rijen. De Ringsloot van de Palensteinsche Polder is geen boezemwater - maar een afgesloten water leggende beneden het boezemwater - afgesloten door middel van het Elleboogschen en Stompwijkschen Verlaat. De keur van de Palensteinsche Polder, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten 14/21 Februari 1860 luidt in artikel 17:

Dijkgraaf en Heemraden van dezen polder zullen over de geheele Ringsloot langs de Leidsche Wallen, langs den Schinkelweg achter den Hoorn henen en langs den Zegwaartschen weg en verder over de helft van de Ringsloot achter de kom der gemeente aan de Dijkszijde 3 maal 's jaars Schouwe drijven enz. Hierbij wordt tegelijk bepaald, dat bij de 2 Schouwe in de maand Julij, in ieder hoofden en bij de waterstoeppen behoorlijk uittebaggeren hetwelk geheel in strijd zoude zijn met Rijnlands ontworpen verordening.

Hierbij komt nog, dat het bestuur van de Palensteinsche Polder zeer zeldzaam over de genoemde Ringsloot de Schouwe drijft of er worden gehoefslaagden aangezegd, dat hun werk te ondiep is bevonden - waardoor zij verplicht worden om hetzelve uittebaggeren.

Om welke redenen het bestuur van de Palensteinsche Polder dan ook verzoekt dat het laatste gedeelte van de 2e Alinea in artikel 12 der ontworpen verordening worden gewijzigd en de Ringsloot om gemelde polder daarvan uit te sluiten."

Op 18 februari 1891 wordt besloten om voortaan het schieten en uitdiepen der tochten voor rekening van de polder te doen uitvoeren.

Wegen, bruggen, wateren.

Op 3 Juny 1865 vindt de besteding plaats van de bijna gehele vernieuwing van de Schinkelbrug. J.T. Salters neemt aan voor de som van f975,99.

Bij schrijven van 30 Juny 1867 schrijven burgemeester en wethouders van Zegwaart, om de wegen op te knappen. Op 11 Juli 1870 wordt het volgende geantwoord:

"Vooreerst wat de Schinkelweg betreft, geen polder-eigendom of aan een der ingelanden dier polder toebehorend, maar volgens Peglement of Keur van de Pa-

lensteinsche Polder wordt onderhouden en wel in een beteren toestand als dat Reglement of Keur bepaalt, waarin wordt gezegd, dat dezelve met puin of andere doelmatige specie moet worden onderhouden.

Alsook ten aanzien van de Slootweg wordt in de oude Keur bepaald, dat dezelve moet onderhouden worden zoodanig, dat er een Postkar kan passeeren. Wij vermenen, dat dezelve wordt onderhouden dat er meer dan een Postkar kan passeeren."

In de vergadering van stemgerechtigde ingelanden wordt de brief op 24 juli 1867 besproken. Het standpunt der vergadering is: "Vóór goede wegen". Het middel om daartoe te geraken, was uiteenlopend.

"Indien de Gemeente Zegwaart over verbetering aan de Palensteinsche Polder vraagt, dat als de Schinkelweg zoude gemaakt worden onder hun beheer zooals de Molenweg en Bleiswijkscheweg in de Binnenwegsche polder, wat er dan de Palensteinsche Polder eens zoude willen bijdragen."

Met 302 - 13 stemmen wordt besloten voor het maken van de Schinkelweg aan de Gemeente te betalen f200,- en voor het onderhoud jaarlijks f20,-.

Wat de Slootweg aangaat wordt burgemeester en wethouders te kennen gegeven, dat dezelve in eene behoorlijke rijbaaren weg worden gemaakt en onderhouden.

In een gecombineerde bestuursvergadering van de Palensteinsche Polder en de Binnenwegsche Polder naar aanleiding van een tweetal aanschrijvingen van burgemeester en wethouders van Soetermeer en Zegwaart over de zoogenaamde Steenenbrug wordt de stelling van de colleges besproken, als zou deze brug niet meer betrouwbaar geacht moeten worden. "Besture hebbe deze brug in tegenwoordigheid van Architect Koorevaar opgenomen en schriftelijk rapport uitgebracht. Deze brug kan zonder meer worden gebruikt."

In de vergadering van stemgerechtigde ingelanden van 1 oktober 1867 wordt de aanschrijving van de gemeente Zegwaart inzake wegenverbetering aan de orde gesteld, waarbij ook de raming van kosten opgemaakt door een deskundige voor de verbetering van de Schinkelweg met een voorstel van burgemeester en wethouders, of ingelanden kunnen besluiten dit voorstel aan te nemen.

Dit blijkt niet het geval te zijn, want het voorstel wordt met meerderheid van stemmen verworpen.

Besloten wordt om de Schinkelweg als volgt te verbeteren:

- . de palen er uit te nemen;
- . de weg in het midden Rand (?) te leggen en op een behoorlijke hoogte te brengen.

Daartoe zal het Schinkelstraatje opbreken en de hoogdens afnemen en in de midden brengen.

met specie (uit de kant als het noodig is) en met harde puin ophoogen.

en dan de puin van het straatje nadat dezelve is fijngeslagen er overbrengen en als dat goed bereden is met Grint dekken.

Men zal aan weerszijden bandzoden.

Op 27 november 1867 wordt aan burgemeester en wethouders van Zegwaart bericht: "De Slootweg was bij de gedrevene Schouw verder met Telegraafdraad af te heinen tot het dwarstogtje toe en de Geerweg en de Slootweg bij den Stam van de Doornhegge zwarte houden voor rekening van de polder."

In de vergadering van ingelanden van 26 februari 1868 wordt het schrijven van burgemeester en wethouders van Soetermeer en Zegwaart van 10 februari 1868 no 5/84 Onderwerp "Wegen en bruggen" aan de orde gesteld.

Er is een plan gevormd om over te gaan tot het dempen van een gedeelte der Wallenwatering enz. waaronder de soogenaamde Steenenbrug voor 1/3 in het onderhoud ten laste van deze polder zijn wordende voorgesteld als afkoopsom onze verplichtingen en lasten aan hun te voldoen Een som van f200,- zonder meer en wij zouden afzien van alle regten van eigendom en beheer over gemelde brug.

Dit is aangenomen met 261 stemmen voor en 122 stemmen tegen. De tegenstemmers waren van de heer S. van Graauwenhaan, die zich "niet verplichtend" achtte.

Overigens is besloten om de gevraagde som toe te staan onder bepaling dat deze polder "vanaf heden van alle onderhoud aan de zogenaamde Steenenbrug worde ontheven."

Burgemeester en wethouders van Benthuisen hebben bij schrijven van 19 december 1868 te kennen gegeven dat zoo de Palensteinse Polder mogt besluiten om de Slootweg tot een harde grintweg te maken, de gemeente Benthuisen f200,- wilde bijdragen, welk aanbod naderhand werd verhoogd tot f300,-.

De ingelandenvergadering van 12 januari 1869 besloot te antwoorden, dat indien de gemeente Benthuisen f400,- bijdraagt, de Slootweg tot Grintweg worde gemaakt en onderhouden, zonder tusschenkomst en beheer of gezag uit te oefenen van hun die tot het maken hebben bijgedragen.

De weg zal dan verhoogd worden met specie die aanwezig is en na verkregen consent van Rijnland het zogenaamde Keerkaadje af te nemen en de weg tot waterkeering te maken door verhooging en rond op te werken volgens Keur en ten genoegen en ter voldoening van Rijnland.

Vervolgens de weg met koolas te dekken en daarna met grint tot eene behoorlijke harde grintweg te maken en op te leveren.

D. Groen heeft dit werk onderhand aangenomen. Conditie: Op te leveren vóór of op 1 September 1869 voor fl.100,- en tot 1 September 1870 te onderhouden voor fl150,- en de daarop volgende 4 jaren voor fl100,- per jaar.

Op 1 februari 1888 komt het voorstel om over te gaan tot verbetering van de Schinkelweg. In september 1887 heeft men proef genomen door uitgraven van in de weg aanwezige slechte specie en het weder aanvullen met zand; gedekt met grint over een lengte van 20 meter. Dit deel heeft zich uitmuntend gehouden. Andere gedeelten werden na de vorst zeer slecht bevonden. Thans wordt voorgesteld de gehele weg eenzelfde behandeling te doen ondergaan. De begroting geeft een raming aan van fl.000,-. De vergadering verleent het bestuur krediet tot maximaal fl.200,-.

Op 13 maart 1888 neemt Jacob Scholten te Ammerstol dit werk aan voor fl.145,-. Bij gebreke aan aanvoer der daartoe geschikte materialen in het werk in mei 1888 nog niet aangevangen.

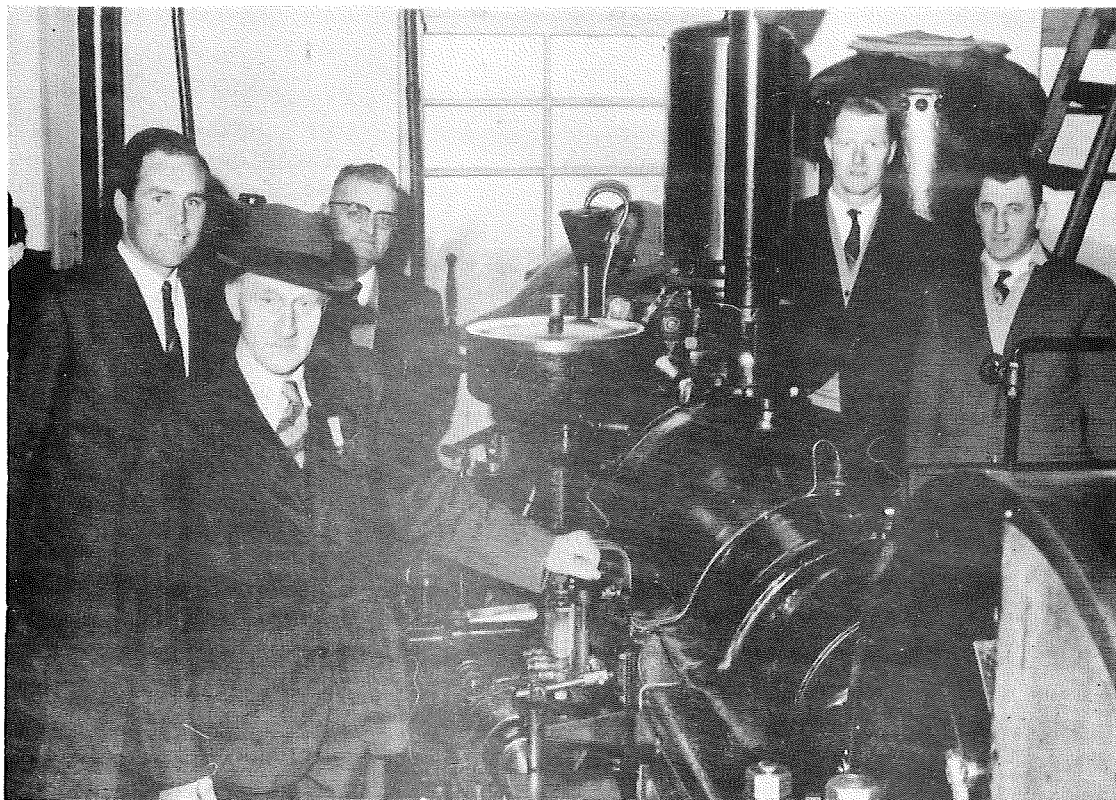
Bij besluit van 14 juni 1929 van de gemeenteraad van Zegwaart wordt de Schinkelweg door die gemeente in onderhoud overgenomen van de polder, onder beding van een jaarlijks door de polder aan de gemeente te betalen bijdrage in het onderhoud van f-,60 per strekkende meter, zolang de weg niet door rijk, provincie of welke corporatie dan ook in onderhoud is overgenomen. In totaal 373 meter á f-,60 of f223,80.

De gemeenteraad van Zegwaart gaat op 11 mei 1931 eveneens akkoord met het door die gemeente in onderhoud overnemen van de Geerweg tegen een jaarlijkse bijdrage van de polder in de kosten van onderhoud van die weg á f-,50 per strekkende meter weg, in totaal 525 meter of f262,50; eveneens gedurende de periode, dat de weg niet door rijk, provincie of welke corporatie ook, in onderhoud is overgenomen.

Bij de opheffing van de gemeente Zegwaart is deze bijdrage-beta-

ling van de genoemde wegen aan de gemeente Zoetermeer verschuldigd geworden.

De Slootweg is aan de gemeente Zoetermeer in eigendom overgedragen. De weg is eerst vanwege de Palensteinsche Polder geheel in een "behoorlijke staat van onderhoud" gebracht, hetgeen een bedrag van f134.519,91 vroeg. Over de jaren 1963 tot en met 1977 draagt de provincie uit het tertiair wegenfonds 75% en naderhand 90% van de jaarlijkse annuïteit bij en dat betekent rond f9070,- en naderhand f10.884,-.

Het laatste bestuur van de Palensteinsche Polder in het poldergemeaal van het naar "De Noordplas" over te gane gebied.

Machinist Arie Verheul Hzn (met hoed) nog met zijn hand aan de crossley-motor (één cilinder, 210 toeren, 190 gram olieverbriuk horizontaal met Pannevis pomp). Hij draagt hier met ere de hem wegens veertig jaar trouw dienstverband toegekende eremedaille, verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau, in goud.

Van links naar rechts om hem heen:

N.J. Dogterom, heemraad van 1960 tot de totale opheffing per 1 mei 1969; P.J. Visser, dijkgraaf van 1960 tot 1 mei 1969 en eerste vertegenwoordiger van "het polderonderdeel Palenstein" in de nieuwe leiding van "De Noordplas". Vanaf 1958 was hij heemraad, alvorens tot dijkgraaf te worden gekozen;

F.J. Droogh, heemraad van 1958 tot 1 mei 1969 en Jan Dogterom, heemraad van 1954 tot 1 mei 1969.

Het gemeaal bleef tot 1 januari 1969 in gebruik, om daarna te worden gesloopt.

Vastlegging van de namen van hen, die de Palensteinsche Polder dienden, met vermelding van de periode:

<u>DIJKGRAAF:</u>	<u>SECRETARIS en PENNINGMEESTER:</u>
1858 - 1861 L. Droogh;	1858 - 1870 D. Groen;
1861 - 1876 Joh. Droogh;	1870 - 1910 C.L.J. Bos;
1876 - 1891 J. Uijterlinde;	1910 - 1928 F.S.G. Bos;
1891 - 1907 J. Droogh;	1928 - 1959 M. Reinders;
1907 - 1910 J. Droogh;	1959 F.J. Hermsen;
1910 - 1924 E.H. Chardon;	1959 - 1963 A. Zaal;
1924 - 1936 G.van Straalen;	1963 - 1 mei 1969 G.J.A.Runsink.
1936 - 1948 A. Zegwaard;	
1948 - 1960 Jac.Dogterom Jzn;	
1960 - 1 mei 1969 P.J. Visser.	

H E E M R A D E N :

1858 - 1861 G. van Wijk;	1901 - 1907 M. Sepers;
1858 - 1862 D. Peters;	1907 - 1924 P. Overvliet;
1858 - 1863 P. Overvliet;	1915 - 1928 J. Dogterom;
1861 - 1876 P. van der Eijk;	1921 - 1935 N.J. van Leeuwen;
1862 - 1863 Lamb. Karens;	1924 - 1936 A. Zegwaard (daarna dijkgraaf);
1863 - 1874 Jac. Overvliet;	1936 - 1956 E. Slootmaker;
1874 - 1876 J. Uijterlinde (daarna dijkgraaf);	1940 - 1954 N.J. van Leeuwen;
1874 - 1888 J. Lievaart;	1944 - 1948 Jac. Dogterom Jzn (daarna dijkgraaf);
1876 - 1878 L. Kortekaas;	1948 - 1952 J. Sonneveld Pzn;
1876 - 1891 J. Droogh (daarna dijkgraaf);	1954 - 1 mei 1969 Jan Dogterom;
1879 - 1921 W. Noordam;	1958 - 1 mei 1969 F.J. Droogh;
1888 - 1915 J. Dogterom;	1958 - 1 mei 1969 P.J. Visser (daarna dijkgraaf);
1891 - 1901 Jac. Fijan;	1960 - 1 mei 1969 N.J. Dogterom.

BODEN:

1858 - 1859 J. Lamens;	1877 - J. Rademaker;
1860 Jan van Puffelen;	1912 - 1913 T. Klos;
1866 J. Zwarte;	1913 - 1926 P. Lamens (f20,- per jaar);
1872 - 1874 J.N. Rober;	1926 - Jac. van der Velden;
1874 - 1877 W.P. Pont;	- 1960 C.M. van der Graaf;
	- 1 mei 1969 G. Voorwinden

Opziener Molenwerken:

1858 - 1875 D.A. Koorevaar;	1875 - 1925 A.H. Goldberg.
-----------------------------	----------------------------

Wegwerkers:

- 1912 A. van Ruitenburg;
1912 - 1913 T. Klos;
1913 P. Erdtman (f100,- per jaar);
1913 - 1924 P. Lamens.

Opmerking van de samensteller:

De lijst pretendeert beslist niet volledig te zijn. Voorzover de gegevens konden worden achterhaald, zijn deze hierboven vermeld.

Proces-Verbaal-Kasoverdracht

Heden, dertien mei negentienhonderdnegenenzestig, heb ik, C. de Koning, gemachtigde van het Centraal Bureau voor Verificatie en Financiële Adviezen der Vereniging van Nederlandse Gemeenten, opgenomen de kas en boeken van de penningmeester van de Palensteinsche Polder Zoetermeer, de heer G.J.A. Runsink te Benthuisen en daarbij aanwezig bevonden:

Contanten	f	10,--
Saldo tegoed bij de Nederlandse Waterschapsbank n.v. volgens saldobiljet d.d. 2 mei 1969 no 6	f	8.322,47
Saldo tegoed bij de Coöperatieve Boerenleenbank G.A. te Zoetermeer volgens saldobiljet d.d. 1 mei 1969	f	3,32
Saldo tegoed bij de Coöperatieve Raiffeisenbank "Zoetermeer-Benthuisen" volgens saldobiljet d.d. 5 februari 1969 no 3	f	4.448,82
		<u>f12.784,61.</u>

Aanwezig moest zijn:

batig saldo gewone dienst t/m 30apr69	f17.232,05
batige sloten kapitaaldienst per 30apr69 ..	f133.358,--
nadelige sloten kapitaaldienst per 30 april 1969	f137.805,44
	f 4.447,44

Saldo eveneens... f12.784,61.

Na deze kasopname is het totaal der aanwezige contanten, de saldobiljetten bij de Nederlandse Waterschapsbank, de Coöperatieve Raiffeisenbank "Zoetermeer-Benthuisen" en de Coöperatieve Boerenleenbank "Zoetermeer" G.A., alsmede het kasboek overgedragen aan de heer D. Hassefras, waarnemend secretaris van de Polder "De Noordplas" te Hazerswoude-dorp.

De volgende waardepapieren waren in depôt bij de Coöperatieve Raiffeisenbank te Utrecht gegeven:

60 7% obligaties Bank voor Nederlandsche Gemeenten 1966 IV á f1.000,- genummerd 111018 t/m 111077	f	60.000,--
55 7% obligaties Bank voor Nederlandsche Gemeenten 1966 II á f1.000,- genummerd 3141, 28104, 87574 t/m 87610, 110986 t/m 11091, 132871, 132872, 136973 t/m 136975, 137594, 148919, 148920, 157635 en 158234	f	55.000,--.

Bij de n.v. Trust- en Safemaatschappij, Keizersgracht 577-581 te Amsterdam (een tot R.Mees & Zoonen behorende dochterondernemer):

f18.350,- 2½% Grootboekinschrijvingen Nationale Schuld, Codeaanduiding 26.001.94 ten name van de Palensteinsche Polder.

Voor overdracht,	Voor ontvangst,	De gemachtigde,
get. G.J.A.Runsink.	get. D. Hassefras.	get. C.de Koning.

Het bovenstaand proces-verbaal diene tevens ter verantwoording van de financiën aan de ingelanden van de -- tot dat moment - zelfstandige Palensteinsche Polder Zoetermeer.

P.J. Visser, Dijkgraaf.
G.J.A.Runsink, penningm.